

Erudita et pia Psalmi dixit Dominus enaratio, VVitembergae nata, & nunc primum aedita.

<https://hdl.handle.net/1874/428528>

9 2

ERV DITA
ET PIA PSALMI
DIXIT DOMINVS
ENARATIO, VVIT-
tembergæ nata, & nunc
primum ædita.

PSAL. LXXXIX.

Beatus populus qui scit iubilationem,

Norimbergæ, apud Iohan. Montanum,
Vvricum Neuber. M. D. XLIII.

ERVDITA

ET PIA PRAESENTIA

DIXIT DOMINVS

ERRATA

ERRATA

ERRATA

ERRATA

ERRATA

ERRATA

ERRATA

REVEREN

DO IN CHRISTO

Patri ac Domino, D. Friderico, Abba-
ti ad S. Egidium Norimbergæ, ueræ
religionis, ac sincerioris doctrinæ sin-
gulari amatori Vitus Theodo-
rus Concionator Norim-
bergenſis S. D.

N hic, reuerende Abba, Pſal-
mum, quem tantopere roga-
ſti ut ederem. Etſi enim non
deerant cauſæ, quę monerent
ne alienum librum, ſine autoris conſen-
ſu, uulgarem, tamen cum Eccleſiæ eius
lectio profutura eſſet, perſuaderi me
paſſus ſum, ut maiorẽ rationem publici
cõmodi, quàm priuati officij haberem.
Non ſolum enim dextrẽ hæc Davidis
inſignis prophetia in hoc Cõmenta-
riolo explicata eſt, ſed etiam præcipui
ueræ religionis loci eruditẽ oſtenſi, ac
peculiariter Sacerdotium Chriſti & Sa-
crificium ſic tractatum eſt, ut ſperem ſa-
crarum

erarum rerū studiosos, etiam gratiam
mihi habituros nō exiguam, quōd tam
utilem libellum non passus sim diutius
latere.

Admonuit autem me etiam præ-
sentium temporis ratio, ut iudicarem li-
bellum hunc omnibus pijs maxime fo-
re gratum. Vides in quo nunc uerse-
mur discrimine. Vndiq; urgent hostes.
Turca Ecclesiam ferro crudeliter perse-
quitur, & Romanus Pontifex tanq; so-
cius eorundem consiliorum, iam dudū
omnes uias insistit opprimendæ sanæ
doctrinæ. Quoties enim hæcenus pu-
blicis iudicijs aduersariæ partis damna-
ti sumus. In quantis periculis pij Magi-
stratus uersati sunt, qui Pontificiam ido-
latriam abiecerunt, & suas Ecclesias, sa-
na doctrina, & ueris cultibus uoluerunt
institui. Fallimur autem, si tantum hu-
mana ui nos oppugnari credimus. An-
tiqui serpentis hi morsus sunt, qui calca-
neum Christi infestat. Is sua mancipia
impellit, ut & idolatriam usitatam stre-
nue defendant, & summa uise puriori
doctrinæ opponant. Neq; hoc certa-
men

men nunc primum exoritur. Veteris
Ecclesiæ historias inspicere, & sicut ea-
dem semper sanæ doctrinæ forma fuit,
ita semper ipsæ consilijs & insidijs
contra eam usus est Satan. Paulus quid
aliud facit, quàm ut ostendat suo popu-
lo Iesum esse Christum, & per eius mor-
tem reconciliatum nobis patrem in cœ-
lis, ac per Resurrectionē eius, nobis pa-
tefactam viam ad uitam æternam? Sed
hanc doctrinam quomodo Synagoga
excipit? Non solum damnat Paulum
tanquàm blasphemum, non solum accusat,
quòd contra legem Dei, & usitatam re-
ligionem doceat, sed etiam seditionis
reū agit, ac clamat totū orbem terrarū
ab eo nouis dogmatibus concitatum
esse. Ideo omnis generis periculis ac
malis, sanctissimus Doctor, ab impia
Synagoga uexatus, ac tantum non
oppressus est.

Hanc doctrinæ formam cum nos
quoque retineamus hodie, an non expe-
rimur eadem? Quantis clamoribus ex-
agitant nos Scholæ, cum dicimus ho-
minem sola fide iustificari, hoc est, re-

missionem peccatorum non per opera
contingere, sed tantum fide in Christū.
Quid enim est, quod miseri peccatores
opponere iræ Dei possumus? Non ne
gamus, Deo obedientiam placere, ad
quam nos uerbum eius, dum hic uiui-
mus, obligat, ac amplissima præmia fa-
temur proposita ihs, qui uitā & mores
suos ad legem Domini comparant. Sed
hanc obedientiam qui iudicio Dei op-
ponere uolunt, non solum in eo pec-
cant, quòd misericordiam, quam Deus
in filio suo omnibus offert, abiiciunt,
sed sua opera æquant merito filij Dei.
Itaq; hanc impietatem merito repre-
hendimus, & nostræ curæ commissas
ouiculas hortamur, ne uenenata ista
pascua attingant. Quòd postea Eccle-
siæ nostræ malunt suos ministros san-
cto Matrimonio alligatos, quàm ut uā-
gis libidinibus tot scandalorum occasi-
onem præbeant, quòd utuntur Sacra-
mento integro, quòd discrimina cibo-
rum nulla faciunt, sed cum gratiarum
actione, iubent quemq; pro suæ ualetu-
dinis ratione, nunchis, nunc alijs uti ci-
bis;

bis, hæc cum uerbo Dei pugnare ne
quidem aduersarij dicent. Et tamen tot
tam annos omnis generis supplicijs sub
iecti sunt, qui in hisce rebus autorita-
tem Christi, quàm humanas traditio-
nes maluerunt sequi. Neq; adhuc Sa-
than cessat tentare, agere, mouere om-
nia, ut ad ueterem idolatriam & super-
stitiones Ecclesia redigatur.

Nam quod nunc Consilium Tri-
denti institutum est, cur id putamus à
Pontifice factum? Num ut purior do-
ctrina restituatur Ecclesijs, & illa infini-
ta impiorum cultuum multitudo abo-
leatur? Minime. Cur enim, si hæc se-
mel animo constitutum esset facere, tot
iudicijs & Decretis nos damnarunt?
Itaq; quæ in hac causa hætenus à se no-
runt facta, ea profecto reuocabunt num-
quam. Sed quærent his rationibus qua-
si fulchra tyrannidis, ut plurimum senten-
tijs damnatæ Ecclesiæ nostræ, tandem
possint opprimi.

Hæc si quis ex suspitione potius,
quàm ex certis rationibus à me dici
putat, is sane fruatur spe melioris refor-

mationis Ecclesiarum, & ea beatus sit, Nec mihi difficile est fingere, Cardinales & Episcopos cum sua turba iam conuenire, ut integrum Sacramentum laicis, coniugium Sacerdotibus, sana doctrina, omnibus uolentibus ea uti, permittatur. Aut si hoc nimium est (nō enim ferent ad alias nationes hæc transferri) fingamus eo modo nunc cū Germanis actum iri, quo post Hussi & Hieronimi, sanctissimorū hominum indignam mortem, cum Bohemis actū est, ut nostræ nationi usitata religione, & doctrina liceat uti. Profecto nemo est, qui ausit aliquid præstantius aut melius à concilio isto postulare. Ac uidetur ea ratione publicæ tranquillitati quoque consultum iri, qua in tantis periculis, quæ nunc ab impio & externo hoste imminet, imprimis opus est.

Sed ô Christe, ne sis tam male propitius Ecclesiæ tuæ, ut Papæ Concilium tale aliquid patiaris constituere. Quid enim esset aliud, has ipsas Sanctiones à nobis recipi, quàm Christo præferri auctoritatem hominum, & uerbo Dei
omnis

omnipotenti anteponi humanas tradi-
tiones? Quia em̄ hec antea uerbo Dei
instituta & constituta sunt, Quia iam
antea mandatum patris de cœlo sona-
uit, ut audiamus filium, cur humanam
expectamus auctoritatem? Num quæ
Christus instituit & iussit, non prius ra-
ta & firma erunt, quàm Pōtificis, & suo-
rum Cardinalium accedat auctoritas?
Non hæc ueteris Ecclesiæ consuetudo
fuit, quam tamen plenis buccis depræ-
dicant Papæ mancipia. Nō enim ideo
coactæ sunt Synodi, ut homines disce-
rent, licere sibi credere & facere quæ à
Christo mandata erant. Sed aut expli-
cabantur difficiles quæstiones, aut pu-
blicis sententijs asserbatur ueritas, &
damnabantur impiorū dogmatum ma-
gistri. Nunc scilicet hoc agetur in con-
cilio, ut Germani discamus, nos non
peccare, cum utimur Sacramento ad eū
modum, quo Christus uoluit, & iussit
nos uti? & ut, qui sine coniugio caste ui-
uere nō possunt, uxores ducant? ut lice-
at cibis uti parabilibus, & ad ualeitudi-
nem conseruandam aptis? Quin tanq̄
anathe

anathemata damnamus, eos qui non
prius Christo redemptori & Dño no-
stro credere, & eius uerbo acquiescere
uolūt, quàm hominū accedat autoritas.

Sed, inquiunt, non oportet confun-
di ordinem, quem Deus uoluit in Eccle-
sia esse, & per tam longam annorum se-
riem conseruauit. Valeat sane ordo, sed
is, qui non aduersatur uerbo. Verbum
autem Dei anteponatur omnium ho-
minum, imò Angelorū quoq; autorita-
ti. Nam Paulus nō ueretur etiā Ange-
los anathemati subiicere, si Euangeli-
on aliud prædicent. Neq; nunc locus
est disputandi longius de ordine, qui in
Ecclesia esse debet. Non enim habes-
mus Sacerdotiū, quale legis fuit, quod
per successionem propagabatur. Et
mandatum Christi apertum est, Cauen-
dum esse à falsis prophetis. Igitur cum
Pontifex, & suorum Cardinalium ac
Episcoporum turba palam se uerbo op-
ponant, & idolatriam, ac impios cultus
defendant, mandato diuino cogimur
ab eis discedere, & cum his nos coniu-
gere, qui ueram doctrinam amplectun-
tur

tur, & ueram intuoationem, ac uerum
Sacramentorum usum in Ecclesijs suis
retinent.

Quorsum autem hæc tam longa
commemoratio, mi Abba, præsertim
apud te, qui & ueteris idolatriæ acerrim
us hostis es, & toto animo sincerio
rem doctrinam amplecteris? Nimis
rum, ut ostendam Ecclesiam Christi, in
qua uera doctrina, & ueri cultus sunt,
undiq; infinitis periculis & hostibus esse
se cinctam. Nam & hæctenus usitata
aduersariorum crudelitas, nobis, prohi
dolor, nimiū nota est, & nihil promit
tunt mitius ea quæ nunc impendent
tempora. Furit enim Sathan, & omnia
implet scandalis, ac iamdudum hoc
agit, quacuncq; occasione potest, ut in
uoluat omnia tumultibus & bellis. Hęc
cum cogitatione intuemur, non possu
mus non solliciti esse de Ecclesia, & po
steris nostris. Et profecto qui ratione
horum temporum difficultatem cona
tur metiri, uidet tot ingruentibus un
diq; hostibus, Sathana, Turca, Pontifi
ce, & toto mundi regno, Ecclesiã, tan
quam

quam rosam inter spinas, de die in die
em magis ac magis his assiduis quasi
punctionibus deformari, & absumi.
Sed pii meminerint, hæc non ratione
æstimanda, sed uerbo. Igitur & patefe-
cit hæc Ecclesiæ pericula Deus in uer-
bo suo, sicut hic Psalmus præclare con-
cionatur, Christum omnia hostibus
plena habiturum. Et certas consolatio-
nes addidit, quoniam Dei hoc regnum
est, non posse id Sathanæ potentia, mul-
to minus hominum consilijs euer-
ti. Sed non tantum uerbo hæc ostensa
sunt, Etiam ipsa experientia Ecclesiæ te-
statur, promissiones Prophetarum cer-
tò impleri. Quid enim profecit Ponti-
fex, quid profecerunt potentes Reges
& Principes, quid denicq; impura Pon-
tificum mancipia, impudentes Sophis-
tæ, & callidi sycophantæ, qui doctri-
nam conati sunt opprimere? Nonne
ecclesia quotidie incrementa sua sumit,
hi autem duro absumuntur fato, sicut
Angelus cõsolatur Ioseph, exulantem
cum coniuge, & filio Dei in terra Aeg-
ypti. Mortui sunt, qui quærebant ani-

am

mam pueri . Discedunt ex hac uita pif
quoq; , sed quieta & placida morte, ple-
ni spe salutis, quam norunt per filium
Dei partam . Isti autem subitis & hor-
ribilibus circumuenti casibus, sic abri-
piuntur, ut manifesta uideas iræ Dei si-
gna. Linguae usus, qua ad blasphemias
abusi sunt, adimitur. Mens, que Deum
noluit agnoscere, sed contra conscien-
tiam ueritatem oppugnauit, ita moue-
tur, ut hruta esse existimes . Proponit
autem Deus hæc exempla, non solum
ut ostendat se Ecclesie suæ meminisse,
dum in hostes eius impetum facit, sed
ut territi alij, resipiscant, & mentem ac
linguã ad illustrandam Ecclesiam Dei
conferant, quam uident non posse hu-
mana ui, aut consilijs opprimi . Vi-
demus enim quæ incrementa Eccle-
sia sumpserit post Ratisponensem con-
uentũ, Quot Principes, Quot etiam ex
Ecclesiastico, ut uocant, ordine Capita,
Quot Respublice puriorem doctrinam
& uerum Sacramentorum usum am-
plexæ sint? Huius successus, quem un-
dicq; cincta hostibus, & pene oppressa
Eccle-

Ecclesia habet, lætissima uaticinia hic
Psalmus complectitur. Promittit enim
Regem Christum, qui ad dexterā Dei
sedet, dominaturum in medio suorum
hostium, & propagaturum regnum su-
um ex Sione in uniuersum orbē terra-
rum, ac semper habiturum populum,
qui sacrificet, non abominabile illud Sa-
cificium, quod in Pontificis Ecclesia
est, sed confessionem uerbi, qua regnū
Christi propagatur, & fidem in uerbū
ac ueram obedientiam in omni uita.
Cum igitur sic dextre hunc Psalmum
uiderem explicatum, & tu mi Abba,
tantopere rogares, ne eum inuiderem
Ecclesiæ, uolui etiam eam ob causam
eum uulgari, ut pñ, quos præsentium
temporum horribilis facies terret, dum
hanc Explicationem legunt, confir-
mentur animis, & sperent Deū affutur-
um Ecclesiæ suæ, cui tale caput dedit,
quod multorum in terra caput quassa-
bit. Perire enim necesse est, qui se huic
capiti opponunt. Contra, beati omnes
qui confidunt in eo.

Oro autem mi Abba paternita-
tem

tem tuam, ut & officium hoc meum bo
ni consulas, & usitatam tuam erga me
beneuolentiã perpetuo retinere uelis.

Quod ad autorem huius Com
mentarioli attinet, etsi sine ipsius cons
silio eum uulgauit, tamen ea mihi cons
iunctio, & tam longus amicitie usus
cum eo intercessit, ut sciam mihi succen
sere non posse. Et quod meum peccas
tum est, si ea nunc plures legunt, quæ
antea, publica in Schola dictata sunt.
Hæ quasi mensarum reliquie, diligen
ter reponendæ sunt in illorum usum,
qui fame uerbi Dei accensi sunt, & il
lam copiam non habent, qua nostræ Ec
clesiæ penè ad facietatem sunt obrutæ.
Bene & foeliciter uale, mi Abba.
Ex Parochia Sebaldina tertio Kalen.
Martij. Anno M. D. XLIII.

tem facti in die oblationis...
in conspectu...
deuotionem...
Quod ad...
mentis...
suo cum...
tunc...
cum...
fate non...
tunc...
sua...
Hic...
et...
quod...
fuit...
de...
hinc...
De...
Martij...
...
...
...
...

ERV DITA

ET PIA PSALMI

DIXIT DOMINVS ENARRA-

tio, Vuittembergæ nata, &

nunc primum ædita.

QVOMODO PSALMI DI-

stribuendi, & utlter sint legendi, Præfatio.

DUPLEX EST GENVS *Duplex ge-
nus docendi
in Ecclesia.*
docendi in Ecclesia, In-
terpretatio Scripture, &
Methodus. Vtroq; au-
tem opus est, quia Me-
thodus debet sumi ex

Scriptura: Est enim collectio & explica-
tio dogmatum, seu summa doctrinæ re-
ducta in ordinem accommodatum ad
docendum. Sed interpretatio Scriptu-
ræ alijs locis, alias partes doctrinæ tra-
dit. Itaq; magna cura adhibenda est in
Interpretatione, ut uideatur quomodo
dogmatum fontes tradantur in singu-

b . lis

PRÆFATIO.

lis Scripturæ partibus. Ut qui initium Euangelij Ioannis interpretatur, cogitet ibi fontes contineri Articuli de diuinitate filij Dei. In interpretatione Epistolæ ad Romanos sunt fontes de Iustificatione, de discrimine Legis & Euangelij. Ita & Psalmi utiliter legentur, si cogitabimus ad quam doctrinæ partem singuli pertineant. Primum igitur distinguenda sunt genera Psalmorum. Sunt autem tria genera.

Psalmorum genera.

I.

Prophæti.

Alij sunt Prophæti seu Didascalici, seu proprie Euangelici, præcipue ad hoc compositi, ut doctrinam de Christo tradant, qualis sit futurus Messias, quod sit passurus, quale sit futurum ipsius regnum, ac beneficium. Tales sunt Psalmi, Quare fremuerunt gentes, Eructauit cor meum, Dixit Dominus, & aliquot similes. Aut tradunt doctrinam De remissione peccatorum, de Sacrificijs, ut Psalmus Beati quorum remissa sunt ec. item Psalmus Miserere.

II.

Suasorij.

Alij sunt generis Suasorij, uidelicet
con

PRAEFATIO.

consolationes, preces, & gratiarum actiones. Et quandoque miscentur genera, tamen facile iudicari potest, quae sit praecipua Psalmi materia. Est autem maximus numerus Psalmorum huius generis, uidelicet consolationum, gratiarum actionum, & precationum. Miscentur autem & hic Articuli dogmatum, qui concionantur de liberatione piorum, & de gratuita remissione peccatorum, de exercitijs fidei in cruce, Item de irritis hominum conatibus sine auxilio Dei, de poenis impiorum. Ad hoc genus pertinent Psalmus Noli emulari, Item Psalmus quartus, & alij multi.

Tertium genus est simplicitatis nomine continens praecipua de bonis operibus, ut Psalmus 112. Beatus uir qui timet Dominum, Item praecipuum de concordia, Ecce quam bonum etc. Et si autem ingentes continent utilitates singula genera, tamen primum genus hoc nomine superat, quod proponit doctrinam Euangelij de Christo, & multis

b ij graui-

III:
Legales

Psalmi Prophetici quid tractent.

PRAEFATIO.

grauissimis testimonijs confirmat piās
 mentes. Item confutat Iudæos, qui som-
 niant regnum Christi mundanum. Sci-
 endum autem est illud, in psalmis om-
 nibus, ubi fit mentio misericordiæ, in-
 telligendam esse gratuitam misericor-
 diam, quasi dicat Propheta: Aliæ Gen-
 tes non norunt certò misericordiam
 Dei, sed tantum habent aliquam legis
 notitiam, non statuunt certò quòd De-
 us uelit exaudire, Nos aut certò noui-
 mus gratuitā misericordiā propter pro-
 missiones, scimus certò quòd Deus ue-
 lit exaudire, et hac fide inuocamus De-
 um, ac scimus Deū uelle hac fide coli,
 sicut ait: Inuoca me in die tribulationis.
 Ita maxima pars Psalmorum includit
 doctrinam de fide. Et hoc cogitanti fi-
 ent Psalmi multo dulciores, imò hoc di-
 crimen est inter Gentes & pios, Gētes
 em̄ nō norunt gratuitam misericordiā,
 ideo non statuunt se exaudiri à Deo.

Versio

V E R S I O

PSALMI CX.

I.

Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum

pedum tuorum,

II. Sceptrum regni tui emittet Dominus ex Sion, ut domineris in medio inimicorum tuorum.

III. Populus tuus sponte offeret tibi in die uictoriae tuae in ornamento sancto, ex utero aurorae tanquam ros oritur generatio tua.

III. Iurauit Dominus, & non poenitebit eum, tu es Sacerdos in aeternum, iuxta ritum Melchize deck.

V. Dominus a dextris tuis conteret in die irae suae Reges.

b ij Iudica

VERSIO PSALMI CX.

VI. Iudicabit inter gentes, cum u-
labit cadauera, conteret caput in
terra multorum.

VII. De torrente in uia bibet,
propterea exaltabit caput.

ARGUMENTVM

PSALMI DIXIT DOMINVS.

HIC PSALMVS EST EX primo genere, & proprie est Euan- gelicus, docet enim ordine quis sit Christus, quòd uerus sit Deus & ho- mo, Item ubi regnaturus sit, & quale sit futurum regnum, Item quòd sit futurus Sacerdos, et habiturus Sacerdotium perpetuum. Complectitur au- tem beneficia Christi, loquens de regno & Sacerdotio eius. Quo in loco accedit particula insignis, quæ uber- rimam doctrinam continet, quòd Christus sit æternus Sacerdos, Item quòd sit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Discernit igitur Sacerdotium Christi à Leuitico. Deinde concionatur de pœnis impiorum. Postremo addit uaticinium de passione Christi. Hæc est summa huius Psalmi.

Cum autem necessaria sit doctrina de benefi- cijs Christi, maxime opus est intelligere regnum & Sacerdotium Christi, nam hæc duo complectuntur sum- mam beneficiorum illius. Ad Sacerdotium perti- net quòd Christus factus est pro nobis uictima, quòd est mediator placans Deum, quòd sustulit peccatum, quòd interpellat pro nobis, & est Pontifex propter quem exaudimur, & qui nostras preces perfert ad Pa- trem, Item quòd dedit nouum uerbum, & hoc uerbo

Christus Sa-
cerdos.

ARGVMENTVM.

uiuificat uita æterna. Nec uero ullus locus pijs conscientijs est gratior, quàm consideratio Sacerdotij Christi.

Christus
Rex.

Ad regnum pertinet quòd uicit regnum Diaboli, quòd peccatum & mortem abolet, dato Spiritu sancto, & dat nouam & æternam lucem, iusticiam & uitam, quòd depellit Diaboli potentiam, quòd conseruat Ecclesiam aduersus Tyrannos in hac uita, estq; defensor huius infirmisimæ naturæ humanæ, contra Diabolum, & sæuitiam mundi, Sicut alibi describitur regnum Christi, cum dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius. Deniq; Rex est, quia liberat à peccato, & morte æterna, & dat uitam æternam.

Sed doctrina de Sacerdotio & regno non potest intelligi nisi nos eam, ad usum conscientie nostræ accommodemus, ac credamus nobis esse donatam hanc uictimam, nobis esse Pontificem, nos uerè propter hunc Pontificem exaudiri, nobis per ipsius uerbum promitti gratiam, & salutem, Item nos uerè iuari & defendi per hunc Regem. Sic intelligemus hanc doctrinam, & quidem sciemus necessarium, & inuitabile mandatum esse ut hæc credamus, ut applicemus nobis hæc beneficia per uerbum, ut uerbo sic erigamus fidem. Hæc Christianos intelligere oportet, ut teneant quid sit fides, & quomodo per uerbum exuscitetur. Nam sine hoc exercitio non potest intelligi doctrina de beneficijs Christi. Sed hæc copiosius in Enarratione
nedi-

ARGVMENTVM.

ne Psalmi dicentur, nunc ista præfatus sum, ut summam
 Psalmi breuissimè complecterer.

Nolo hic prolixè refutare Iudæos, qui hunc Rabini quo-
 Psalmum negant loqui de Messia. Facile enim refutari modo refu-
 possunt per hæc dicto, quòd loquitur de Rege regnatu- tētur ex hoc
 ro potentia diuina, cum inquit: Sede à dextris meis. Psalmo.
 Item de æterno Sacerdote. Constat autem cæteros Re-
 ges & Principes nec æquari Deo, nec perpetuum re-
 gnum tenere. Cum igitur hæc dicta manifestè pertine-
 ant ad Christum, erunt & cætera ad eundem accom-
 modāda, ut cohæreat Psalmus. Hæc breuiter attigi,
 ut admoniti Studiosi, facilius possint refutare ineptas
 Iudæorum enarrationes. Quamquàm constat eruditos
 Iudæos hunc Psalmum de Christo interpretatos. Sed
 nobis ipsius Christi testimonium sufficiat, qui cum de se
 ipso interpretatur. Et apparet quidem Iudæos commu-
 niter hoc sensisse, Psalmum hunc ad Messiam pertine-
 re.

b s Enarratio

ENARRATIO

PSALMI CX.

Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.

IOTVS Psalmus est quædam continua narratio, contingens descriptiones regni Christi. Sed aptissime & grauissime orditur narratione ab auctore huius regni. Duo enim complectitur uerbum Dixit, uidelicet, quod ordinauerit hunc Regem Deus, & ædiderit testimonium per uerbum, ut scianus hoc regnum Deo placere, efficax & perpetuum fore. Cunctis proponit testimonium, postulat ut credamus, & fide hoc regnum amplectamur, ac statuamus uerè nos bona illa consequi, quæ in hoc regno promittuntur. Hæc initio in his duobus uerbis obseruanda sunt, Dixit Dominus.

Dixit Dñs.

Domino meo

Additur autem Domino meo. De hac particula Christus ipse mouet disputationem, si Messias est filius Dauid, cur uocat eum Dominum? non igitur otiosa est hæc appellatio, & de re quæstio est, an uerè Messias sit Dominus Dauidis? Nã auctor generis, & Rex pari potestate nõ est inferior posteris, imò iure naturæ maior est. Hæc non poterant explicare Iudæi, qui imaginabantur Christum tantum habitu

habiturum humanam naturam, propagatam à Dauide,
 & tantum habiturū regnum mundanū. Hæc si ita es-
 sent, Christus non esset Dominus Dauidis. Itaq; hæc ap-
 pellatio primum segregat regnū Mesiæ à regno Da-
 uidis, quasi sic dicat: Cōcionabor de promisso Rege, Regnū Mes-
 sed is habebit aliud regnū, quàm hoc nostrum munda- siæ distingui
 nam & periturum regnum. Agnosco igitur eum esse tur à regno
 Dominum, qui impertiet nobis, non hanc corporalem Dauidis.
 defensionem, & liberationem à uicinis hostibus, iusti-
 ciam & pacem Ciuilem, sed alias res æternas, scilicet,
 liberationem ab illis malis, quibus oppressa est tota na-
 tura humana, à quibus ego Dauid, & reges & regna
 mundi necminem liberare possent, scilicet, à peccato, ab
 ira Dei, à morte & diabolo. His malis pariter subie-
 cti sunt ipsi Reges mundi, sicut cæteri homines. Alius
 igitur Rex ueniet, qui ab his malis nos liberabit, & res
 æternas, iustitiam, & pacem eternā afferet. Ita prin-
 cipio discernit appellatio Domini duo regna, & testa-
 tur Dauid se loqui de alio Rege, non de mundano.
 Hoc primum in hac Particula considerari debet.

Porrò hic utrunq; obseruent studiosi, quòd Chri-
 stus uocatur Dominus à rege. Pij regibus est iucun-
 da consolatio, quòd sciunt suum ministerium etiā serui-
 re, & placere huic Domino, cum id dirigunt ad glori-
 am Christi. Rursus admonet etiam Reges mundi, ut
 agnoscant. hunc esse Dominum, obtemperent ei, non
 perse-

Consolatio
 Magistratus
 Ciuilis.

ENARRATIO

persequantur Euangelium, sicut paulo post Tyrannus
minatur Psalmus.

Appellatio
Domini eti-
am naturas
distinguit.

Secundo, & si appellatio Domini discernit re-
gna, tamen Christus disputans cum Phariseis, signifi-
cavit etiam naturas discerni cum inquit: Si Dauid uo-
cat eum Dominum, quomodo filius eius est? Taxat enim
eorum ignorantiam & impietatem, qui putabant Mes-
siam tantum habiturum esse humanam naturam. Et si-
gnificat se Dominum Dauidis esse, quia sit natura De-
us, etiam si assumpserit humanam naturam ex semine
Dauid, propter quam dicitur in scripturis filius Da-
uid, ut Matthæi primo. Necessè est autem scire, quòd
Christus sit natura Deus, sicut ipse hoc inculcat Ioan-
nis. 5. 8. & 10. Ut enim inuocemus hunc Messiam,
necessè est in eo uerè, & substantialiter esse diuinam
potentiam.

Cur necesse
sit scire quòd
Christus sit
Deus.

Porro sicut non intelligebant Pharisei qualè
esset futurum regnum Christi, & qualia beneficia da-
turus esset, scilicet nouam & æternam uitam, ita non
imaginabantur inuocatione, & fide apprehenden-
dum esse Messiam. Hos errores omnes taxat Christus,
& testatur appellatione Domini discerni regna &
naturas. Sed hæc satis sit breuiter attigisse.

Sede a dextris meis.

Hæc est promissio de regno, quasi dicat: Hæc est
mea

PSALMI CX.

meæ concionis summa, quòd Deus sit daturus Demino meo regnum, in quo pari cum Deo regnaturus est potestate. Nam sedere ad dexteram Dei, est regnare pari potentia cum Deo. Hæc est Pauli interpretatio ad Ephe sios primo, ubi inquit: Collocavit cum ad dextram suam in cœlestibus super omnem Principatum, & omnia subiecit sub pedes eius. Totus enim ille locus apud Paulum ex hoc Psalmo decerptus est. Et ad Hebræos primo: Ferens omnia uerbo potentia suæ, per se facta purgatione peccatorum nostrorum, sedet ad dextram maiestatis in sublimi, tanto præstantior angelis &c. Hæc testimonia clarè ostendunt hac figura sermonis significari potentiam supra omnes creaturas, Sicut & Christus ipse inquit Ioannis primo: Pater diligit filium, atq; dedit omnia in manu eius. Qui credit in filium habet uitam æternam. Item Matthæi ultimo: Mihi data est omnis potestas in coelo & in terra.

Quid sit sede
re à dextris.

Regnum
Christi.

Explicata figura sermonis, cogitemus quale regnum describat, & ad quid prosit intelligere quòd Christus regnet diuina potentia. Primum enim hæc ipsa descriptio, Sede à dexteris meis, significat beneficia huius regni. Quia enim Christus tenet regnum Deo placens & æternum, significat dari beneficia spiritalia & æterna, quòd omnes qui adhærebunt huic Regi, placebunt Deo, & consequentur æterna beneficia.

Beneficia regni
Christi.

ERRATIO.

cia, & alia quæ non possunt humana potentia parari. Hæc igitur sunt illa beneficia: Remissio peccatorum, iustificatio, donatio Spiritus sancti, & uita æterna, promissio quòd Deus propter Christum exaudiat, liberatio à tyrannide Diaboli, & à morte. Hæc beneficia breuiter si significantur, quia tale regnum describitur, in quo adherentes Regi placebunt Deo, & habebunt æterna beneficia.

Vsus I.

II.

III.

Prodest autem intelligere hoc regnum, ut sciamus quæ beneficia petenda & expectanda sint à Christo, ne somniamus tantum mundanum regnum, sicut Iudæi somniabant. Secundo prodest intelligere, quòd Christus diuina potentia regnet, & quia beneficia illa non possunt nisi diuina potentia præstari, necesse est nos tenere, quòd ille Messias, quem inuocamus, possit & uelit exaudire, & quòd sit fide apprehendendus, & expectandum ab eo auxilium, etiam si non cernitur oculis corporalibus, etiam si aliquandiu nos sint affligi, & omni genere erummarum opprimi. Ergo cum hæc uerba audis: Sedet ad dexteram Dei, cogita primum, quæ beneficia in hoc regno promissa sint. Deinde cogita ea tantum diuina potentia præstari. Tertio, cogita Christum inuocandum esse, & fide petenda & expectanda esse illa beneficia. Hæc omnia longissime discrepabant ab imaginationibus Iudæicis, qui putabant regnum corporale fore, quod

quod armis, & humanis modis defenderetur, & Christum presentem dimicaturum esse cum Gentibus. Aduersus has carnales opiniones opponenda est sententia: Sede à dextris meis.

II. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Initium narrationis supra continet summam, quòd uidelicet Christus regnaturus sit diuina potentia. Hæc est summa Psalmi, & principalis propositio, quam his uerbis tradidit: Sede à dextris meis. Nunc attexit effectus & circumstantias regni, ac Primum pollicetur uictoriam huic Regi, & quidem diuinam. Ego, inquit Deus, subijciam tibi inimicos tuos. Est autem Hæbraica phrasis in particula Donec, quæ nõ significat hoc regnũ aliquando desiturũ, Sede donec subiecero, sed est causalis, Sede à dextris meis, id est, habeto regnum diuina potentia, ut ego subijciam tibi inimicos. Ac postea Psalmus aliquoties repetit sententiam de inimicis, quòd Ecclesia sit futura in afflictionibus, sed hic Dominus cui tradit Deus regnum, uincet omnes hostes, & superabit afflictiones. Sicigitur accipiendæ sunt hæ sententiæ, ut meminerimus nobis proponi consolationem in ærumnis ecclesiæ. Et in hac consolatione hoc spectandum est, quòd Deus testatur sese

subiecturum

Donec.

ENARRATIO

subiecturum esse inimicos. Ergo Christus erit efficax diuina potentia item uerè curat nos omnes in illo regno, siquidem affirmat se hostes oppressurum esse.

Hostes regni Christi.

Sed qui sunt isti hostes? Totum regnum Diaboli, id est, Diabolus, qui est auctor peccati & mortis, & armat genus humanum aduersus Christum, per peccatum & mortem, & incitat impios homines ut persequantur uerbum Dei. Hos hostes uincet Christus, abolebit peccatum & mortem, & destruet potentiam Diaboli, & omnium, qui persequuntur uerbum Dei. Alijs autem, qui adhærebunt Christo, nec peccatū nec mors, nec Diabolus nocere poterit, nec ulla tanta erit seuitia mundi, quæ possit delere Christi regnum.

Practicahuius loci.

Quando cunq; igitur afflictiones impetum in nos facient, erigamus nos hac uoce Dei: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Hoc est, sciamus Ecclesiam omni genere afflictionum exercendam esse, & tamen uictricem fore, quia Christus sedet ad dexteram patris, & Deus subijciet sibi omnes inimicos. Sicut Paulus Corinthiorum decimo quinto discernit regnum Christi certantis cum hostibus ab altero statu, in quo Ecclesia glorificata, & accepta hereditate, iam cum Christo regnabit. Sed illud discrimen non constituet finem regni Christi, sed finem illi certamini in hoc regno. Ideo inquit: Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos, sub pedibus eius,

Et

PSALMI CX.

Et quidem adiecit sententiam, in qua describit hostes:
 Nouissimus, inquit, inimicus mors est.

II Sceptrum regni tui emittet
 Dominus ex Sion.

Hic de loco incipit uaticinari, ubi hoc regnum
 sit inchoandum, ut conscientie certò teneant, ubi ille
 Rex quærendus sit, ubi agnosci possit. Est ergo sen-
 tentia, initium huius regni fore in Sion. Quomodo è
 Vtrumq; complecti necesse est, personam ipsam et uer-
 bũ quo regnũ propagatur. Ipse Christus affuturus
 est in Sion, ipse dominabitur ibi (ut hic dicitur) et erit
 Sacerdos, id est, prædicabit quoddã nouum uerbum,
 et habebit suum quoddam sacrificium, et uincet ibi
 hostes suos. Est igitur sententia, Sceptrum emittet, id
 est, inchoabit regnũ uidelicet quia et persona ipsa Chri-
 sti aderit, et uerbũ nouum ibi sparget, Sicut Esaiæ 2.
 dicitur: De Sion exiit lex, et uerbum Domini de
 Hierusalem. Et de officio huius Regis. Esaiæ. 21. Ad an-
 nunciandum afflictis misit me, ut medear contritis cor-
 de, et prædicem captiuis indulgentiam.

Talia extant in Prophetis multa et illustria te-
 stimonia de regno Christi, quòd in Sion sit inchoandum
 et quòd uerbo administrabitur, non gladio, non ui-
 corporale

E N A R R A T I O

corporali, & quidem, quòd non Lex, sed aliud nouum uerbum annuntians salutem, propagandum sit.

Dominare in medio inimicorum, etc.

Antea de loco dixit ubi inchoandum sit regnum, nunc addit aliam circumstantiam, quale sit regnum futurum. Obseruandæ aut sunt Emphases uerborum. Ait dominaturum esse, & quidem inter inimicos. Primum igitur pollicetur ei uictoriam, sicut aliquoties supra dictum est, & eandem sententiam infra repetit. Hæc consolatio quantam uim habeat, non potest nisi in ueris certaminibus intelligi. Pij luctantur cum peccato, et cum morte, hic si animos erigunt hac sententia Christum uictorem esse peccati, & postulare ut propter ipsum confidamus nobis ignosci, hac fiducia consequuntur ueram consolationem, iustitiam, & pacem. Sic inuocatione Christi defendimur aduersus insidias Diaboli. Præterea tota Ecclesia in mundo ita conculcatur, ita negligitur uerbum Dei, ut uideatur futurum, ut statim extinguantur Euangelium & Ecclesia. Sed quia scimus Christum uictorem esse, & perpetuo regnaturum, statuamus non posse opprimi Euangelium, sed mansuram esse Ecclesiam, etiamsi inmani seuitia mundus eam delere conetur. Ita fiet magis perspicuus uer siculus, si accommodetur ad usum in certaminibus

PSALMICX.

nibus interioribus & exterioribus.

Est & in altera particula Emphasis, uidelicet, Inter inimicos. Significat enim habiturum esse Mes-
 siam acerrimos hostes, Diabolum, & membra Dia-
 boli, ac omnes impios, qui persequuturi sunt & ipsum
 Christum, & Euangelium, & omnes pios credentes
 in Christu. Hi hostes describuntur statim in prima pro-
 missione, Ipsum semen concubabit caput serpentis, et
 serpens mordebit calcaneum illius, id est, Christus ab-
 lebit regnum Diaboli, peccatum, & mortem. Sed con-
 tra Diabolus cum suo regno, ubi non uincet, lacerabit
 tamen Christum, & pios. Peculiariter autem uatici-
 natur hic Propheta de Iudæis defecturis & oppugna-
 turis Christu & Euangelium. Testatur enim initium
 regni inter inimicos futurum esse. Significat igitur
 Principes, & præcipuam populi Iudæici partem hostes
 Christi fore, sicut & aliæ Prophetæ testantur. Apud
 Esaiam dicitur. Et nos non reputauimus eum &c.
 Et apud Daniele scriptum est: Christus occidetur.
 Item, Populus esse desinet. Ad hanc sententiam ac-
 commodari & hic Versiculus debet contra carnales
 opiniones Iudæorum, qui fingunt Mesiam corporale
 regnum habiturum esse, & adiunctis Iudæis, damitu-
 rum exteris gentes. Sed Prophetæ docent futurum, ut
 ipse populus aduersetur & belligeretur cum Christo,
 imò ut Christus occidatur. Hinc manifestè sequitur

• ij regnum

E N A R R A T I O

regnum Christi non esse corporale. Item qui occiditur non habet uictorias ciuiles. Hæc breuiter monere uolui, ut consideretur quò sit applicandus uersiculus.

III. Populus tuus sponte offeret tibi in die uictoriæ.

Si Israhel non erit adiunctus Messie, quid igitur? Nullum ne populum hic Rex habiturus est, ad quem eius beneficia pertineant? Huic quæstioni ut occurrat, affirmat non de futurum esse populū, & qui dem addit de cultu. Sicut igitur Articulus in Symbolo iubet credere quòd sit Ecclesia Christi, ita hic affirmat esse aliquem populum Christi. Magna autem consolatio proposita est in articulo de Ecclesia, cum scimus uerè ratas esse promissiones, quæ ad Ecclesiam pertinent. Scimus certò nos consequi beneficia Christi, & nos exaudiri. Etsi igitur scandala perturbant nos, ut quæ sint uerè membra Ecclesiæ non possimus iudicio humano statuere, tamen illis scandalis opponimus hunc articulum, quòd sit Ecclesia, & populus Christi, & scimus promissiones huic populo factas, ratas esse. Est ergo hæc prima pars uersiculi, quod sit populus ad quem pertineant promissiones & beneficia Christi.

Quar

PSALMICX.

Quare addit spontaneus, seu sponte offeret?

Primum hanc particulam opponit Ciuili regno, quasi dicat: Messias non parabit regnum armis, sicut Alexander, aut Caius Cæsar, sed audito uerbo adiungent se ei populi uolentes et nõ coacti. Huc iam pertinent sententiæ in Prophetis, quæ sic discernunt regnum Christi à Ciuilibus regnis, ut Mich. 4. Non discent ultra belligrare. Item Conflabunt gladios in uo merces. Et Zachari. 9. Destructur arcus belli. Ita hic ait uenturos sponte populos. Hæc planè noua forma erit regni uidelicet, ubi diuina efficacia huius Regis attrahet populos, & immutabit eos, & impertiet nouam naturam, & diuinam lucem, & iusticiam, quæ non humanis modis, legibus, & armis, sed diuino motu efficietur. Primū igitur opposita est hæc particula Spontanei, regno Ciuili.

Secundo, ex priorè Antithesi sequitur altera. Nam particula, Spontanei, opponitur uerbo legis, quod est ministerium mortis, Contra uero in nouo Testamento dabitur aliud uerbum, quod est ministeriū, per quod datur Spiritus sanctus, & est efficax ut efficiat spontaneum populum. Cum enim Messias sine uolentia, sine armis, sine pœnis corporalibus adiuncturus sit si

E N A R R A T I O

bi populum, necesse est aliud quiddam existere, quo at-
trahantur homines. Ad cum nō sit corporale, nec sit lex
quæ armat Magistratum, significat Propheta allatu-
rum eum esse nouum uerbum, quo sit efficax Deus in
animis hominum. Ita in hac particula Spontanei, rur-
sus significat quale regnum sit futurum, uidelicet tale,
in quo regentur homines uerbo & potentia Dei.
Hæc est Secunda Antithesis, qua uocabulum Spontanei,
opponitur Legi, & significat prædicationem no-
ui uerbi, per quod datur Spiritus sanctus.

Sed restat Tertia Antithesis, quæ superioribus
multum lucis adferet. Particula Spontanei opponitur
iustitiæ Legis, & uetustati ac rebellionem naturæ huma-
næ, in qua sine peccato, sine rebellionem, sine morte
prescribitur noua & uera obedientia. Et ut collatio-
nes superiores ostenderunt modum quo Messias reget,
scilicet non politico more nec gladio, Item non Lege,
tantum, sed per Euangelium & Spiritum sanctum:

Ita hæc tertia Antithesis admodum significanter pro-
ponit effectum regni, seu administrationem, qualis ui-
delicet iste populus sit futurus. Et hac una præclare
complectitur illa ingentia beneficia quæ affert Chri-
stus, scilicet in restaurationem naturæ humanæ, qua sub
lato peccato, & abolita morte, uiuent homines in qua-
dam noua & perpetua luce, agnitione Dei, & per-
fecta obedientia. Hæc nouitas inchoatur in hac uita,
sed post hanc uitam perficietur. Præcipue autem hic
consi

PSALMI CX.

consideranda est causa, quare iusticia Legis non sit spontanea, & quid sit non esse spontaneum. Paulus inquit Sensus carnis inimicitia aduersus Deum. Nec leue malum tam atrocibus uerbis describit, significat enim in natura hominis horribilem rebellionem, dubitationem, ac indignationem esse aduersus Deum.

Roma, 8.

Ideo quanquam præstatur externa obedientia utcumq; tamen non dicitur spontanea obedientia, cum illa rebellio, dubitatio, & indignatio hæreat in natura hominis, & hæc peccata multo maiora sint, quam ut eorum magnitudo intelligi à ratione possit. Cum igitur hic Propheta uaticinatur futuros populos spontaneos, non obscure concionatur de instauratione naturæ. Erit autem post resurrectionem integra obedientia, & perfectè spontanea, sed in hac uita tantum est inchoata hæc spontanea obedientia.

Dicam igitur quomodo in hac uita opponantur spontanei cultus, seu spontaneæ oblationes, iustitiæ Legis. Nam hæc quoque complectitur Psalmus, & uult discernere cultus noui Testamenti a cultibus Leuiticis, & significare abrogationem Legis, quasi dicat: Erit Ecclesia, etiam si hic populus & hi cultus Leuitici desinent, qui sunt umbræ non sunt ueri cultus. Habebit autem Ecclesia Messie alios cultus præstantiores, uidelicet spontaneos, id est, ueros motus cordis, sicut ait Christus Ioannis 4. In Spiritu & ueritate

E N A R R A T I O

oportet adorare. Tales cultus non exhibet iustitia Legis, quia sine Euangelio & agnitione gratiæ corda dubitant de Deo, fugiunt & oderunt iudicium Dei, non possunt uerè inuocare, Imò fremunt aduersus Deum, & accusant eum, præsertim in afflictionibus, nec possunt obedire, aut animos flectere ad patientiam, & in suis consilijs & actionibus præcipue expetunt carnalia, non anteferunt Deum, quærunt opes, gloriam, aut uoluptates. Confidunt rebus præsentibus, cum in omnibus negotijs deberet mens intueri Deum, & omnia dirigere ad ornandam gloriam Dei. Cum igitur maneat tanta immun dities in hominibus, etiam si audiant legem, & præstent externos cultus, & externa opera sine Euangelio & noticia Christi, satis apparet talem obedientiam non esse spontaneam & ueram.

Contra uero postquam per Euangelium agnoscunt corda misericordiam propter Christum donatã, & fide eriguntur, ibi uerè incipiunt inuocare Deum, concipiunt novos motus, noticiam Dei, timorem, dilectionem, confitentur & ornant gloriam Dei, & incipiunt obedire in afflictionibus. Hi cultus sunt spontanei & spirituales, quia sunt ueri motus cordis, non externæ umbræ. Prædicat igitur hic locus quales sint futuri cultus in nouo Testamento. Quare meminerimus hos à nobis præstandos esse, uidelicet, timorem, fidem, inuocationem, dilectionem, patientiam, castitatem & similes

PSALMI CX.

similes fructus spiritus, hos enim uocat spontaneas oblationes. Ex his omnibus intelligi utcumque potest, quare dixerit: Populi tui sponte offerent tibi. Quamquam enim collegimus plures Antitheses, tamen omnes coherent, & alia ex alia oritur. Nam Spontaneū significat haud dubie ueros & interiores cultus instauratae naturae: Hinc reliqua sequuntur.

In ornatu sancto.

Phrasis est Hebraica: Decor sanctus pro sacro ornatu, & splendida pompa. Et alludit ad Sacerdotes sacrificantes in uestitu sacro. Sic ait credentes Christo sacrificaturos esse spontaneas oblationes, tanquam in Pontificia ueste. Sicut & Esaias inquit Cap. 61. Vos autem Sacerdotes Domini uocabimini. Ac paulo post de ornatu loquitur, Et quasi sponsum uestiet Sacerdotio more. Quamquam autem ornatus Pontificius generaliter significat omnia dona Spiritus sancti, tamen praecipue significat ministerium Euangelij & confessionem. Hic est principalis & summus cultus, quem comitantur demde caeterae uirtutes, patientia in afflictionibus, & alia bona opera, quibus glorificatur Deus. Docet igitur Psalmus quales oblationes requirat Deus, uidelicet Sacerdotales, hoc est, praedicationem Euangelij, confessionem, patientiam in cruce, & caeteras uirtutes

E N A R R A T I O

tes, quibus glorificatur Deus. Sicut Petrus inquit, nos uocatos esse, ut uirtutem Dei annunciemus. Ita ordine docet hic uersus quòd sit Ecclesia Christi non armis constituta, sed uerbo & effiactia Dei. Deinde quòd Ecclesia illa sit exhibitura nouos cultus spirituales, nò Leviticos, non iustitiam Legis. Et quidem cultus ille erit quoddam Sacerdocium, prædicatio & confessio Euangelij, ut Deus innotescat, & gloria Christi celebretur. Ita aptè pingit hic uersiculus totam Ecclesiam, & docet qualis esse debeat, & quales cultus præstare debeamus. Hæc de sancto ornatu & de ministerio Euangelij.

Ex utero auroræ tanquam ros
oritur generatio tua.

Etsi autem alij aliter hunc uersum interpretentur, tamen uidetur maxime concinna interpretatio de natiuitate Christi ex Maria uirgine. Hanc Natiuitatem comparat rori misso diuinitus, & coniūgit rorem ac uterum, quasi dicat: Veniet ille Rex, & uere nascetur ex utero, erit uerè homo natus ex posteris David, sed tamen ut ros diuinitus missus, sine uirili semine, & habebit carnem sine ullo peccato, sine ulla immunditie.

Non

PSALMI CX.

Non reprehendo aliorum interpretationes, si quis eas mauult sequi. Aliqui de populo exponunt, Nascetur tibi populus, tanquam ros, hoc est, olim filij Israhel propagati sunt generatione carnali, nunc populus Dei propagabitur generatione spiritali per uerbum Dei, et Spiritum sanctum. Veteres transtulerunt hunc uersiculum etiam ad æternam generationem filij Dei, & urgebant particulam mane prodijt, uel ante luciferum uel auroram, quasi sit significatū, ante omnes creaturas natum esse filium Dei. Sed memouent appellationes uteri & roris, ut uideatur hic uersiculum magis conuenire ad generationem ex uirgine, Præsertim cum Propheta concionetur de Christo ueniente iam in mundum, & inchoante hoc regnum uisibiliter. Et uteri appellatio magis quadrat ad generationem uisibilem, ac similitudo de rore cadente aptius significat nascentem Christum, sine contagio & sine uirili semine, ac uenientem in mundum uirtute coelesti, sicut Lucæ primo scriptum est: Virtus altissimi obumbrabit tibi.

III. Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum.

Hactenus uaticinatus est de Rege Christo,
quod

E N A R R A T I O

quòd sit Rex regnaturus diuina potentia, quòd initium regni futurum sit in Sion. Item qualis sit futurus populus. Item futurum, ut uerè & tamen mirabili modo nascatur. Nunc incipit concionari de Sacerdotio Christi, nec ullus est locus in Prophetis, qui ita clarè appellet Christum Sacerdotem, & describat modum Sacerdotij, ac discernat à Leuitico Sacerdotio.

*Iuramentū
Dei, quid
sibi uelit.*

Orditur autem à Iuramento, quod non est obiter aspiciendū. Et si enim Dei promissa sine iurciurādo rata et firma sunt, tamen addit iusiurandū, ut infirmitati, ac dubitationi nostræ opponamus non solum promissiones, sed æternum iuramentum Dei, & non sinamus nobis excuti fidem ullis scandalis. Fides enim oppugnatur innumerabilibus modis. Primum enim cōscientia peccati reclamation in nobis, iudicamus nobis, cum simus indigni, non contingere tantum beneficium, ut Deus nos recipiat in gratiam, ut curet nos, ut exaudiat, ut det uitam æternam. Deinde, interim dum credimus, subijcitur afflictionibus, quare non uitam, sed mortem, & summas ærumnas, uidemur consequi. Aduersus hæc scandala opponenda est ista uox: Iurauit Dominus. Et uis huius iuramenti nō potest intelligi, nisi in uera lucta. Tertullianus, cū de remissione peccatorum loquitur, urget iusiurandum: *Viue ego, nolo mortem peccatoris.* Ita & hoc iuramentum, si proponemus nobis in uero pauore, tum demum sentiemus

PSALMI CX.

tiemus quantam uim habeat. Nec opus est longa enar-
 ratione, Vsu hic uer siculus in cōsolanda conscientia, et
 in inuocatione fit illustrior & dulcior. Quoties inci-
 pimus orare, cogitemus de Pontifice Christo, ueniat no-
 bis in mentem huius iuramenti, & credamus uerè no-
 bis præstari ea, quæ per hunc Pontificem promissa
 sunt.

Porrò hoc iuramentum sæpe in scripturis repe-
 titum est. Psalmo 131. Iurauit Dominus Dauid ueritas
 tem, & nō frustrabitur eum. Et Lucæ 1. Iusiurandum
 quod iurauit ad Abraham patrem nostrum etc. Idcoq;
 Esaias ait Ca. 55. Feciam uobiscum pactum sempiternū,
 misericordias Dauid fideles, id est, promissionem gra-
 tiæ factam Dauidi, ratam, firmam, quæ præstabitur si-
 ne ulla dubitatione. Sed hæc mentio iuramenti, &
 tam crebra repetitio, ita demum erit grata, cum eam
 nobis inculcabinus ad fidem erigendā & confirman-
 dam. Hoc modo exaggerat iusiurandum & Epistola
 ad Hæb. Cap. 6. Abundantius uolens Deus ostendere
 hæredibus incredibile consilium suum, interposuit ius-
 iurandum, ut propter duo ineuitabilia, teneremus fir-
 mam consolationem, confugientes ad obtinendam pro-
 positam spem, quam habemus tanquam ancoram ani-
 mæ firmam, & inconcussam. Hæc de iure iurando,
 nunc uidendum est de Sacerdotio.

TUCI.

Tu es Sacerdos.

Non solum ait hunc Messiam futurum esse Regem, qui pari potentia regnet cum patre, qui sit uictor peccati & mortis, & sit defensor suos aduersus seuitiam Diaboli & mundi, uerum etiam tribuit ei appellationem et officia Sacerdotis, seu Pontificis, uidelicet, quod placet nobis patrem, quod interpellet pro nobis. etc. Hæc est enim dulcissima consolatio, in ueri Christum Pontificem, et complectitur præcipuum beneficium Christi, uidelicet remissionem peccatorum, et summam consolationem aduersus terrores Legis, accusantis peccata et conscientiam indignitatis nostræ, ac perpetuam infirmitatem nostram. Testatur etiam quod regnum Christi nõ sit administratio corporalis aut Politica, quia Christus Rex, simul est Sacerdos placans nobis patrem, afferens et impariens nobis bona spiritualia, remissionem peccatorum, consolationem et liberationem aduersus terrores peccati et iudicij Dei.

Sacerdos
quid. Sed ut beneficia Christi Pontificis clarius conspi
ei possint, primum in genere dicam de ratione Sacerdotij, seu de officijs Sacerdotis. Hæc tradit ipsa definitio Sacerdotis. Sacerdos enim est persona à Deo constituta, ut sit mediator inter Deum et homines, habens ius placan-

PSALMI CX.

placandi Deum, orandi, & intercedendi pro alijs et
prædicandi uerbum Dei.

Sunt igitur tria officia Sacerdotis. Primum prædicare uerbum Dei, seu ministerium docendi, iuxta illud Malachiæ secundo: Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et populus requireret legem ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Hic locus testatur Sacerdotis officium esse, ut afferat ad homines uerbum Dei, et doceat eos de uoluntate Dei, ut agnoscat Deus, et uerè colatur ac glorificetur. Ideoq; uocatur angelus Domini, hoc est à Deo uocatus ad docendum, et habens mandatum ut doceat, et afferens testimonium uocationis et doctrinæ, sicut et ad Hæbreos. 5. dicitur, Nemo sibi ipsi sumat honorem, sed qui uocatur à Deo, tanquam Aaron. Itaq; docendi officium propriè ad Sacerdotem pertinet, nec faciunt officium Sacerdotum, qui neglecto mandato docendi uerbum Dei, tantum Leges condunt de Ceremonijs, atq; externis ritibus, aut exercent tantum Politicam et corporalem administrationem.

Secundū officium Sacerdotis est, placare Deum, seu offerre Deo pro alijs, ut ipsis placetur Deus. Hoc est præcipuum munus Pontificis, et cuius causa maxime opus est Pontifice, uidelicet, ut Deus placeatur. De hoc inquit Epistola ad Hæbre. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur

Officia Sa-
cerdotum
quid.

I.

II.

E N A R R A T I O

tur in his quæ sunt erga Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Necessè est igitur Sacerdotem habere sacrificium aliquod seu uictimam, quæ offeratur Deo tanquam precium, propter quod uelit esse placatus. Sed de ratione sacrificij & discrimine sacrificiorum alibi dici solet, & infra repetetur, cum de sacrificio Christi Pontificis, dicendum erit.

III.

Tertium officium Sacerdotis est orare, seu interpellare pro alijs apud Deum, & impetrare hominibus beneficia diuina. Hæc tria officia in Lege requiruntur à Sacerdotibus. Primum enim de doctrina mandatur Leuitici 19. Cap. ut doceatis filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus sum uobis. Deinde plurima est mentio sacrificandi et orandi pro populo, sicut dicitur ibidem: Et portetis peccata populi, et rogetis pro eo. Et sæpe repetitur: Si quis peccauit, tradet oblationem suam Sacerdoti, qui rogabit pro eo, et dimittetur ei etc.

Hæc tria officia propriè et principaliter conueniunt Christo. Primum enim ipse affert uerbum Dei ignotum rationi, uidelicet, claram promissionem de remissione peccatorum et uita æterna. Sicut scriptum est Ioannis primo: Deum nemo uidit unquam, unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit, id est hanc uoluntatem Dei, quæ in Euangelio reuelatur de gratuita remissione, et saluatione, nulla ratio humana
per se

P S A L M I C X .

per se se deprehendit, sed tantum reuelatur in promissionibus de Christo, & per Christum. Et omnes Pontifices seu Sacerdotes, qui Deo placuerunt ab initio mundi, ita fuerunt ueri Sacerdotes, si has promissiones de Christo tradiderunt, has si non tradiderunt, fuerunt fictitij Sacerdotes, non ueri. Et quia Lex sine promissionibus de Christo, nec prodest ad salutem, nec intelligitur, ita Pontifices Leuitici, quando Legem sine promissionibus de Christo tradiderunt, erant titulo tenus Pontifices, non re ipsa, nec iam suae uocationi seruebant. Quare contra eos excitabantur Prophetæ, qui illos, et si uidebantur tenere ordinariam potestatem, iuste reprehendebant. Multo minus Pontifices, aut Sacerdotes sunt, qui tantum humanas traditiones docent, sicut hoc tempore aduersarij nostri defendunt humanas traditiones, & has anteferrunt Legi Dei, & interea Euangelium, hoc est, doctrinam de fide, damnant, & opprimere conantur. Ergo reuera apud illos non est Sacerdocium. Principaliter itaque Christus est Sacerdos, per quem reuelatur promissio Euangelica. Deinde propter hunc Pontificem, & uerbum ab ipso reuelatum, ministri eius quatenus hoc uerbum prædicant, sunt & ipsi Sacerdotes.

Secundum officium, est maxime proprium uni Christo, esse mediatorem & placatorem, & offerre hostiam, seu sacrificare pro nobis. Nam huic personæ

d Christi

E N A R R A T I O

Christi est tradita promissio, quòd pater cum exaudiat
 & eius sacrificium recipiat pro credentibus. Quid
 igitur fuerunt sacrificia Patrum ab initio mundi, &
 Leuitica, cum sint diuinitus instituta? Respondeo.

Sacrificia
 patrū et
 legis qua
 lia.

Nec patres fuerunt mediatores seu placatores, nec sa-
 crificia eorum fuerunt propiciationes, seu satisfactio-
 nes pro peccatis, merentes remissionem peccatorum,
 sed fuerunt tantum Typi uenturi Christi, & mortis
 eius. Hæc doctrina uisa est extremè impia Sacerdoti
 bus in populo Iudæorum, qui habebant hanc persuasio-
 nem, se offerre pro populo, & sua sacrificia esse pro
 pitiationes. Sed hanc opinionem damnat Epistola ad
 Hæb. quæ inquit: Impossibile est, sanguine taurorum
 & hircorum auferri peccata. Idem docent innumera
 biles contiones in Prophetis, ut Psalmus .50. Nunquid
 manducabo carnem taurorum, aut sanguinem hircorū
 bibam? Psalmus .30. Holocaustum pro peccato non
 postulasti. Et Ieremiæ .7. Non sum locutus cum patri-
 bus uestris de holocaustis. Tales Contiones uideban-
 tur apertè pugnare cum Lege, ideo impij Sacerdotes
 interficiebant Prophetas. Verum Prophetæ non sa-
 crificia diuinitus instituta, sed falsam per suasionem Sa-
 cerdotum reprehendebant, qui arbitrabantur sacrifi-
 cia illa esse propiciationes, & mereri gratiam.
 Proinde cum Esaias de Christo inquit: Ponet animam
 suam hostiam pro peccato, significat non abolitum esse
 peccat=

P S A L M I C X.

peccatum Leuiticis hostijs, Sed adhuc restare uiuam
hostiam, & propiciationem, quæ peccatum abolitura
esset, uidelicet, ipsum Christum moriturū pro genere
humano. Cum igitur Leuitica Sacerdotia non sint pro
piciationes, id est, non mereantur remissionem pecca-
torū, etsi sunt instituta diuinitus, quanto minus cultus
excogitati ab hominibus merentur remissionem pecca-
torum: imò tales cultus sunt simpliciter abominationes.

Conuenit & Tertium officium principaliter ad
Christum, uidelicet, orare pro alijs, & impetrare eis
remissionem peccatorum, Spiritum sanctum, & alia
bona. Nam hic Christus habet promissionem, quia pa-
ter testatur se ipsum exauditurum esse, Et exercet hoc
officium Ioannis .17. cum ait: Rogo non pro eis tantū,
sed pro omnibus, qui credituri sunt per uerbum corū.
Hec est uerè Pontificis uox, quæ offert uberrimam
consolationem, si uerè credemus hunc Pontificem pro
nobis apud Deum interpellare, & has preces non esse
irritas. Nec tantum orat pro nobis hic Pontifex, sed
etiam testatur se esse talem intercessorē, propter quem
Deus nos exauditurus sit, qui nostras preces perferat
ad patrem, sicut docent promissiones: Quidquid petie-
ritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Quasi dicat.
Petendum esse, non propter dignitatem nostram, sed
propter ipsum Pontificem, sic petentes Deus exaudit.
Non igitur alij intercessores quærendi sunt, sed mens

Tertium offi-
cium Sacer-
dotis.

E N A R R A T I O

hunc unum mediatorem intueatur, & discat uerè propter ipsum petere, & expectare bona à Deo, sicut inquit Epistola ad Hæb. Habentes talem Pontificem, accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ.

Hactenus dictum est Christum principaliter & propriè esse Pontificem & Sacerdotem. Quatenus autem impertiat credentibus suum Sacerdotium, & efficiat nos quoq; Sacerdotes, postea addemus. Prius enim prætexenda est descriptio Sacerdotij, quæ hoc loco ponitur. Sequuntur enim insignes particule, quæ discernunt Sacerdotium Christi, à Sacerdotio Leuitico.

Sacerdos in æternum.

Christus æternus Rex.

Hæc est noua descriptio, & nihil congruens cum Leuitico Sacerdote. Vocat enim hunc Christum Sacerdotem æternum. Initio autem constituendum est, quodcumq; fit mentio Christi, quòd sit æternus Rex, sicut Psalmus .71. & alibi intelligit hanc perpetuitatem de ipsa persona Christi, non de propagatione Successorum, sed significatur ipsam Christi personam esse perpetuam, sicut hic inquit: Tu es Sacerdos in æternum, de persona loquitur, non de Successione.

Hoc postquam constitutum est, multa sumuntur ex talibus locis de æterno Rege, aut Sacerdote. Primum enim hi loci sunt testimonium de æterna Christi natura

PSALMI CX.

tura, quòd sit æternus Dei filius. Sicut & Michæas inquit cap. 5. Egressus eius ab initio à diebus æternis, uel ante dies mundi. Eadem enim sententia est. Testatur eadem particula, quòd Christus uiuet æterna uita, sicut Esaias inquit cap. 9. Pater futuri sæculi, seu pater æternæ uitæ. Ergo necesse fuit Christum resurgere, & ipsum tenere regnum, & fungi Sacerdotio. Hæc primum de persona considerentur.

Sed Propheta non tantum de persona loquitur, uerum etiã de ipso modo Sacerdotij. Haud dubie enim uult discernere Sacerdotium Christi à Sacerdotio Leuitico. Sacerdotium Leuiticum non est perpetuum, nec unus Pontifex perpetuò uiuit, nec hostiæ sunt uiuæ aut effiaces, sed tantum umbræ, quæ non abolent peccatum & mortem. Ideo & totum ministerium Legis fuit institutum, ut duraret ad tempus, donec exhiberentur res significatæ per illas umbras, id est, iusticia & uita æterna. Contra uero, in hoc Sacerdotio, idem Pontifex perpetuò uiuit, nec est otiosus, sed postquam semel obtulit corpus suum, & factus est uictima pro peccatis nostris, nunc perpetuò agit Pontificem, id est est mediator & deprecator pro nobis apud patrem, & conseruat in Ecclesia uerbū suum, dato Spiritu sancto, & sanctificat homines, ut ueros cultus exhibeant. Ita ipse Pontifex est perpetuus, sicut & cultus perpetui, uidelicet non mactationes pecudum, non uestium,

d iij & ci

E N A R R A T I O

& ciborum ritus, sed res perpetuae, scilicet, agnitio
 Euangelij, fides, inuocatio Dei, & tota uita spiritua-
 lis, scilicet, uerus timor Dei, uera dilectio, & glorifica-
 tio, ac spiritualis obedientia, sicut Paulus inquit: Re-
 gnum Dei nō est esca, nec potus, sed iusticia, pax, &
 gaudium in Spiritu sancto.

Quoties igitur scriptura uaticinatur de perpe-
 tuo regno, aut perpetuo Sacerdotio Christi, memineri-
 mus refutari Iudaeorum opiniones, qui somniant Chri-
 sti regnum fore mundanum Politiam, Item Sacerdotis-
 um, fore seu Leuiticas seu alias ceremonias. Quia ille
 res corporales non sunt perpetuae. Deinde & illud
 sciamus in talibus dictis describi Christum, quod sit in-
 uocandus. Si enim erit noster Pontifex & Rex, eti-
 am si uiuet uita aeterna & inuisibiliter, tamen oportet
 eum fide agnoscere, inuocari etc. regnabit igitur inuisi-
 biliter diuina potentia.

Tertio, promittunt haec dicta nobis uitam aeter-
 nam. Quia enim Sacerdotium est aeternum, necesse
 est non umbras cultuum uerorum, sed ueros cultus in
 hoc nouo Sacerdotio existere, uidelicet, perpetuam ag-
 nitionem & glorificationem Dei, perpetuam iusticiam
 & uitam. Sicut Propheta saepe de hac perpetua uita
 & noua obedientia concionantur. Vt Esaias. 61. Et
 dabo opus eorum in ueritate, & foedus perpetuum fe-
 riam cum eis, id est, efficiam ut cultus sit firmus, sta-
 bilis,

P S A L M I C X .

bilis, uerus, non fitus in pecudibus, quæ moriuntur, nec in externa simulatione ceremoniarum, sed in uera luce spiritus, in uiuo timore Dei, & fide, & læticia cordis perpetua. Simul igitur requirit tales Spirituales cultus in nouo Testamento, & reijcit ceremonias Leuiticas & similes.

Quarto, & tamen cum sit Sacerdocium quod in nobis erit efficax, necesse est aliquod externum ministerium esse, scilicet prædicationem Euangelij. (Euangelion enim eatenus est res externa, quod ad prædicationem & confessionem attinet.) Hic igitur consolatur nos hæc particula de æternitate. Significat enim non posse opprimi aut deleri Euangelium, etiamsi Diabolus & Tyranni omnibus uiribus oppugnent, sicut & Christus in Euangelio inquit: Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Impij & imbecilles mouentur sæuitia Tyrannorum, & scandalis omnis generis, ut existiment statim funditus interituram esse Ecclesiam, sicut Iudæi planè extinctam esse putabant post mortem Christi. Multi nunc quoque desperatione quadam abijciunt doctrinam Euangelij, quia metuent non duraturas esse Ecclesias nostras, uel quia Tyranni eas persequuntur, uel quia apud nos nihil firmi constituitur, uel quia paucos habemus eruditos doctores, & potentes defensores, uel quia multa alia scandala exoriuntur, Anabaptistæ, & aliæ fanaticæ sectæ. Hæc scandala

Euāgelij doctrina nunquam opprimetur.

E N A R R A T I O

confirmant odium aduersus nos in impijs, & deterrēt a nobis imbecilles. Quare pij docendi sunt, ut sciant talia pericula impendere Ecclesiæ Christi, & se erigant & confirment talibus sententijs, quæ pollicentur Ecclesiam & uerbum Christi non posse opprimi, etiam si à Diabolo, & mundi saeuitia uarie oppugnatur.

Secundum ordinem Melchizedeck.

Non est usitata hæc descriptio Sacerdotij secundum ordinem, seu ritum, seu morem Melchisedech. Nam Leuiticum Sacerdotium est institutum uerbo Dei, ut notum est ex descriptionibus multis in Lege traditis. Ideo hic textus magnam parit admirationem omnibus, quid sibi uelit hæc inusitata descriptio, ac satis apparet Propheta spiritualibus oculis, ac multo altius introspexisse locum in Genesi de Melchisedech, quam alios Lectores.

Primum autem hoc constituamus, hanc particulam opponi Sacerdotio Leuitico, qua si dicat, Christum fore æternum Sacerdotem, non secundum ordinem Leui, sed secundum ordinem Melchisedech. Hanc collationem necesse est declarari. Tametsi Sacerdotes Leuitici prædicabant etiam promissiones de Christo, tamen
id non.

PSALMI CX.

id non erat ipsorum proprium officium, sed erat Propheticum. Interea Leuiticum Sacerdotium proprie erat mandatum docendæ Legis, non erat mandatum remittendi peccata, nec usquam tradit mandatum apertum de remissione peccatorum, nec docet de gratuita remissione, & requirit nostram obedientiam, arguit peccata & proponit maledictiones. Deinde addit quasdam externas ceremonias propter Leuiticum usum. Hæc est summa Leuitici ministerij

Differentia
inter Pro-
phetas et Le-
uiticum Sa-
cerdotium.

Econtra ut ostendamus, quid sit Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, Primum considerandus est locus in Genesi Capite. 14. ait textus Melchisedech fuisse Sacerdotem Dei altissimi, & is benedixit Abraham ex prælio, post profugatos quatuor Reges.

Melchise-

Primum igitur Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech testatur Sacerdotium Christi liberum esse, à ceremonijs Leuiticis, quia Melchisedech Sacerdos fuit antequam institutæ essent ceremoniæ Leuiticæ. Quare cum illæ fuerint ignotæ Melchisedech, etiam nihil pertinebant ad Christum. Et hoc argumento constat Iudæos saniores ualde moueri, cum disputant requiri ceremonias suas.

Secundo, quale autem sit Sacerdotium remoto Leuitico, postea dicam, necesse est enim aliud spirituale poni. Sed prius de persona dicam: Hieronimus ad

d s Euagium

E N A R R A T I O

Melchise-
dech quis.

Euagium recte reprehendit Origenem, qui scripsit Melchisedech fuisse angelum, & hanc sententiam ait secutum esse Didymum, & quosdam alios. Deinde addit sententiam Hebræorum, qui scripserunt Melchisedech esse Sem, filium Noah, qui in illis locis fuit Sacerdos. Patres enim ita propagabant uerbum Dei commendatum filijs. Sicut igitur Noe ministerium uerbi Dei acceperat diuinitus, ita filio Sem & ministerium & uerbum commendauit. Et haud dubie propter hoc ministerium tam diuturna fuit uita Sem. Vixit enim post mortem Abrahamæ annos 35. Libenter itaque assentior Melchisedech esse Sem. Viuebat enim in illis locis, & habebat à patre traditum ministerium, & fuit haud dubie præditus summis dotibus, & erat ex maioribus Abrahamæ, ut in Genesi cerni potest.

Salem.

Iosephus Salem ait eam esse urbem, quæ postea Hierusalem nuncupata est. Hieronimus autem dicit aliud fuisse oppidum in Samaria seu in Ephraim. Sicut enim est, quæ tunc uocabatur Salem, ut testatur locus in Genesi Capite. xi. quæ à Hierosolimis distabat fortasse. 12. nostris miliaribus. Et Hieronimo assentior.

Tertio, Præcipua differentia est in hoc Sacerdotio quòd Melchisedech est Sacerdos expresse benedicens, & promittens Abrahamæ auxilium Dei. Nam Lex arguit peccata & proponit maledictiones. Econtra uero, quia promissiones ob hanc ipsam causam tradit &

PSALMI CX.

traditæ sunt, ut certam consolationem haberemus, gratis ipsæ promissiones annunciant remissionem peccatorum, & gratiam Dei. Ideo benedictio Melchisedech sine Lege facta, uerè annunciat Abrahamæ remissionem peccatorum, & ille hanc fide excipiens non efficiebat incertam, sed statuebat ratam esse sine conditione propriae dignitatis. Sicut igitur Melchisedech annunciat gratuitam & ratam benedictionem, ita Christus offert gratis remissionem peccatorum.

Hæc est principalis conuenientia Sacerdotij Melchisedech ad Sacerdotium Christi, sicut & hæc principalis differentia est et maxime perspicua legis et Euangelij, quòd Lex nõ promittit gratis remissionem peccatorum, imò accusat & damnat omnes. Euangelium uero promittit gratis remissionem peccatorum propter Christum. Et hæc contio Melchisedech declarat effectus benedictionis, uidelicet, cum addit de auxilio, quòd Deus protegat Abraham, & adiuuet in prælio. Non enim ociose intelligi debet remissio peccatorum, sed cum Deus remittit peccata, recipit nos in gratiam, sanctificat, gubernet, & adiuuat Spiritu sancto, & nos uicissim uerè agnoscimus Deum irasci peccato, & uerè ignoscere credentibus & inuocamus ipsum, & obedire ei incipimus. Ita inchoatur in credentibus noua & æterna uita, & Deus præsto adest inuocantibus, & defendit, ac adiuuat eos in periculis,

cti

E N A R R A T I O

et si exerceri eos sinit, sicut Christus inquit: Non relin-
quam uos orphanos. Et Psalmus. Nunquam uidi
iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.

Est igitur benedictio illa Melchisedech non ima-
go aut umbra Euāgelij, sed est ipsa administratio Euan-
gelij continens promissionem, quæ testatur Deum esse
propitium Abrahamæ & auxiliatorem. Talis benedi-
ctio est reuera annunciatio remissionis peccatorum et
gratiæ, qualis prædicatur in Euangelio. Et hoc est
uerum Sacerdotium, concionari de hac uoluntate Dei
remittentis peccata, & de auxilio Dei.

Hæc contio longè differt à Lege. Cum igitur
inquit secundum ordinem Melchisedech, describit Sa-
cerdotium noui Testamenti dissimile Leuitico. Leui-
ticum tradit Legem, arguit peccata, proponit maledi-
ctiones, nequaquam offert gratis remissionem pecca-
torum. Deinde requirit externos cultus, uarias &
corporales ceremonias ad Politam istius populi utiles.
Sed e contra Sacerdotium noui Testamenti offert bene-
dictionem, hoc est, remissionem peccatorum gratis
propter Christum, & auxilium Dei, in tollendo pecca-
to, & toto regno peccati, ut adiuuemur, & abilito pec-
cato, tandem nos renouati nouam & aternam lucem,
& uitam consequamur.

Hæc sunt beneficia Euangelij, seu Sacerdotij
Euangelij, quæ omnia complectitur benedictio, qualis
in hoc

PSALMI CX.

in hoc loco proponitur, quam magis intelligemus, si applicabimus ad nos singuli, hoc modo, uidelicet ut sciamus ipsum Christum esse hunc Pontificem, benedicientē ^{Vsus Sacer} nobis, & promittentem auxilium Dci, defendentem ^{docij Chri} nos, & sacrificantem, & resuscitantem a mortuis. Ad ^{sti.} moneat igitur nos exemplum huius loci de Melchisedech, ut prorsus nos ipsos sic benedici à Christo statuamus. Hoc si crederemus, illa uero ingens esset consolatio. Sicut haud dubiè Abraham concepit mirificam consolationem & læticiam ex hac concione Pontificis Melchisedech.

Deinde sciamus uerbum ipsum Euangelij, per omnes ministros annunciare hanc benedictionem, perinde ac si Christus ipse hanc renunciaret, & Christus est per hanc prædicationem efficax. Ita omnes audientes Absolutionem, aut uocem Euangelij, cogitent se tali loco stare sicut Abraham, & audire uerū Pontificem benedicientē. Sed contra, rari sic afficiuntur, sicut afficiebatur Abraham, quia non intelligūt sic ad se pertinere illam uocē, sicut Abraham statuebat ad se pertinere benedictionem Melchisedech. Ideo non addunt ueram fidem, sed sine ullo affectu audiunt. Dixi de principali interpretatione, quare dictum sit secundum ordinem Melchisedech, uidelicet ad discernendum Euangelium, quod annunciat benedictionem, à Lege, quæ proponit maledictionem.

Olim

E N A R R A T I O

*Quomodo
 Papiſta hūc
 locum de-
 prauarint.*

Olim tantum faciebant collationem externorū
 ritū. Sicut Melchisedech obtulit uinum & panem,
 ita nunc in coena Domini panis est communicatio cor-
 poris Domini & uinum sanguinis. Hæc fuit collatio
 sumpta ab externo ritu. Nos autem antea contulimus,
 non externos ritus, sed principales partes Sacerdotij,
 id est, quale uerbum, & quæ beneficia sint utriusq; Sa-
 cerdotij. Hæc principalis collatio primum est tenen-
 da. Et de hac loquitur Propheta. Hæc est utilis con-
 scientijs, & illustrat Euangelium. De collatione ri-
 tuum nihil opus est dici, & tamen si quis hanc quoq; ad-
 iicere uult satis concinna est Allegoria. Exercitui ses-
 so opus erat cibo & potu, ideo occurrit uicinus Prin-
 ceps & Pontifex, & affert illis cibum & potū, ad re-
 scienda corpora. Hæc est in historia uera & simplex
 sententia. Si quis autem de oblatione pugnat, non res-
 clamo. Existimo & ego sumpsisse Melchisedecum, ue-
 terimore, partem panis & uini, & libasse, id est, ob-
 latione facta egisse gratias Deo pro uictoria, pro ipso
 cibo, & pro omnibus beneficijs. Hic mos fuit usita-
 tus Patribus. Sed non est affingendum, quod hæc gra-
 tiarum actio fuerit Sacrificium applicandum alijs, ut
 mereretur eis remissionem peccatorum, & quidem ex
 opere operato. Verum Gratiarum actio erat opus
 fidei, non pro alijs ualens, sed placebat in isto, tanquam
 in reconciliato propter fidem, sicut ipsius propria con-
 fessio

*Historia de
 Melchise-
 decch.*

PSALMI CX.

confessio. Quemadmodum notum est discrimen inter Sacrificium propiciatorium & θυξαρξισμου. Sed si hoc modo conferatur ad coenam Domini nihil est inco modi. Certè in coena Domini fit sanctissima libatio, hoc est, gustato corpore & sanguine Domini, agimus gratias pro tanta uictoria, qua Christus uicit peccatum et mortem, et nobis comunicat suam uictoriam, ac testatur nos quoq; liberatos esse à peccato, et à morte aeterna. Et hæc gratiarum actio facienti prodest, non meretur alijs remissionem peccatorum, sed est in uerè credentibus uiua, et ardens consolatio conscientiae. Talis Gratiarum actio uocari potest Sacrificium, non applicandum pro alijs, ut mereatur eis remissionem peccatorum aut alia, Sed quia est opus placens in reconciliato, sicut obedientia in afflictionibus aut confessio, sicut Scriptura saepe loquitur de Sacrificio laudis. Hæc adieci propter usitam Allegoriam, qua ad coenam Domini confertur hoc conuiuium Melchisedech.

Epistola ad Hæb. etiam exaggerat appellationem (Rex iusticiae et pacis) Et ego arbitror hanc appellationem habere generalem causam, et continere significationem aliquam. Magna enim dignitas, magna reuerentia fuit ministerij Prophetici tunc, sicut esse debet. Ideo cum Sem esset præcipuus Propheta, et Doctor sanctorum eius temporis, appellatus est Rex iusticiae, id est, Rex iustus, et alijs iusticiam prædicans.

Sem uocatur Melchisedech, seu Rex iusticiae.

Hæc

ENARRATIO

Hec appellatio tribuenda est proprie Regi et Sacerdoti Christo, non tribuitur Leuitico Sacerdoti. Item, Leuiticus Pontifex proponit Legē, peccata, mortem, et externam Politiam. Sed Christus donat et prædicat iusticiam, qua coram Deo iusti reputamur, et est autor nouæ et æternæ iusticiæ et pacis. Prædicarunt autem hanc iusticiam et Patres, quibus promissiones traditæ sunt. Hi agnoscebant uenturum Dominum, et sciebāt se illa dona ab ipso accipere, sicut ait Ioannes: Ex plenitudine eius omnes accipimus. Ad eòq; fungentes ministerio Christi aliquomodo erant eius Typi. Quare cum Sem appellatus est Rex iustitiæ, significatum est uenturum esse Regem, qui uerè restituat iusticiam, et uitam perpetuam.

Cum igitur in hoc Psalmo Dauid inquit, Christum esse Sacerdotem secundū ordinem Melchisedech, etiam in nomine est descriptio, quale sit Sacerdotium Christi, et quod sit dissimile Leuitico, uidelicet, quia Christi Sacerdotium affert illud nouum, et æternū regnum promissum Patribus. Tale regnum non erat Politia Mosaica aut Leuitica. Hec de appellatione factis sit breuiter dixisse.

Postremò autem in fine huius Loci admonendus est Lector, ut principalem collationem consideret, de qua supra diximus, quod uidelicet Melchisedechi Sacerdotium, erat Sacerdotium benedicens, et nō consistens
in ex

PSALMI CX.

in externis ritibus Leuiticis. Ita est conueniens imago
Sacerdotij Christi.

Tradita est igitur in hoc uersu insignis descri-
ptio Sacerdotij Christi, quæ multiplicem doctrinam &
consolationem continet. Primum ostendit principale
officium Christi, uidelicet quòd sit Sacerdos, & quòd
sit passurus pro nobis. Secundo, describit quale
sit futurum Sacerdotium, scilicet, in quo sit unus Pon-
tifex æternus, & daturus sit res æternas, uidelicet
iusticiam & uitam æternam. Tertio discernit Sacer-
dotium Christi à Leuitico. Quarto testatur quòd sit
Sacerdotium benedicens, & prædicans remissionem
peccatorum, donans iusticiam &c.

Sūma huius
loci, quo ad
doctrinam.

Hæc breuiter collegi, ut in summa repetantur
ea quæ dicta sunt. Illud autem addendum est, ut in no-
stris tentationibus hanc doctrinam ad usum, & ad con-
solationem conscientiarum transferamus.

Nulla enim est dulcior consolatio, quàm Sacer-
dotium Christi considerare. cum enim sit Sacerdos,
est placator, uictima, precium redemptionis nostræ,
& assiduus interpellator pro nobis. Et cum sit æter-
nus Sacerdos, haud dubiè inuocantes liberabit à morte.

Consolatio
huius Loci.

Postremò cum sit Sacerdos secundum ordinem
Melchisedech, benedicet, & donabit nouam iusticiam
& pacem. Hunc uersiculum si proponemus nobis
in ueris doloribus, & certaminibus, sentiemus cum
e uberrè

E N A R R A T I O

uberrimas consolationes continere, sicut Epistola ad
Hæbreos hortatur nos: Habentes talem Pontificem
accedamus cum fiducia &c.

Hactenus de hoc uersiculo & de Sacerdotio
Christi. Nunc adijciam pauca de Sacerdotio singulorū
Christianorum.

Ministeriū
externum
& Sacer-
dotium dif-
ferunt.

Differunt ministerium externum, & Sacerdoti-
um. Nam Sacerdotium est ius singulorum credenti-
um ad inuocandum, & sacrificandum, ut postea dicam.
Sed ministerium est executio muneris docendi, ubi po-
stulat uocatio. Hoc ministerium publicum tantum ad
illos pertinet, qui sunt ritè uocati. Sed dicam de Sacer-
dotio. Principaliter Christus est Pontifex seu Sacerdos.
Hic enim manet æternus Sacerdos, qui immediate acci-
pit uerbum à patre. Sicut Ioannes inquit: Filius qui
est in sinu patris, ipse enarrauit nobis. Item, ipse habet
solum ius sacrificandi pro alijs, ipse est Pontifex, sine
mediatore inuocans. Omnes alij inuocant Deum per
hunc mediatorem. His modis differt Christi Sacerdo-
tium à nostro. Sic enim nobis impertit honorem Sacer-
dotij. Primum si ipsum agnoscamus esse Pontificem
talem, ut dictum est. Deinde nos sibi sic adiungit, ut
nobis quoq; tribuat Euangelium, & mandatum con-
fitendi, ac docendi pro uocatione. Secundo, dat etiam
ius inuocandi, sed ita, ut ipso mediatore utamur, ut cer-
tum nos sit exaudiri. Sicut inquit: Quicquid petieris

Christiani
fiunt Sacer-
dotes.

PSALMI CX.

lis patrem in nomine meo, dabit uobis.

Tertio, tribuit etiam ius sacrificandi, id est, recipit obedientiam nostram in afflictionibus, in confessione, & alijs bonis operibus, tanq̄ sacrificia, & ornat eam honore huius tituli, testatur esse sacrificia, id est, opera quibus Dei gloria fit illustrior, & quæ placent Deo, sicut de sacrificijs loquitur Petrus, cum ait. Saccerdotium sanctum, offerētes hostias spirituales acceptas Deo per Iesum Christum. Hic clare tribuit omnibus Christianis hostias.

Sed hæc duæ differentiæ sciendæ sunt inter Christi sacrificia & nostra. Christi sacrificium pro alijs fit, nostra non fiunt pro alijs, sed sunt cultus debiti, quos requirit Deus à singulis. Item nostra sacrificia non placent propter seipsa, sed propter Pontificem Christum. Sicut hic disertè ait Petrus: Hostias acceptas per Iesum Christum. Ut igitur nostra bona opera fiant sacrificia, requiritur ut fiant in fide, hoc est, ut fiant propter Deum, ad declarandam obedientiam erga Deum, & ad confessionem, & inuitandos alios, deinde ut credantur ea placere propter Pontificem Christum. Hæc duæ circumstantiæ ex bonis operibus efficiunt sacrificia.

Hic etiam solet disputari de Missa, hoc est, de De Missa
Cœna Domini an sit sacrificium? Et si autem hanc que
sionem supra attigi, tamen breuiter aliquid addam.

Differentia
inter Christi
Sacrificium
& nostrū.

ENARRATIO

Aduersarij hanc causam nunc pingunt multo subtilius quam olim. Idco diligenter quærendi sunt fontes huius disputationis. Olim docebant Missam esse tale sacrificium, quod pro alijs factum, mereretur uiuis & mortuis remissionem peccatorum, pœnæ & culpæ ex opere operato, sine bono motu utentis, aut illius, pro quo fit.

Confutatio
Sacrificij
Papistici.

Hic error facile potest refutari, quia manifestè pugnat cum doctrina fidei. Remissio peccatorum contingit propria cuiusq; fide, Ergo non contingit ex opere operato, sine bono motu utentis. Consequentia est manifesta, quia fides est proprius cuiusq; motus agnoscens misericordiam propter Christum promissam. Est igitur res contraria operi operato, & ei quod fit sine bono motu cuiusquam. Ita simpliciter est idolatria tale opus alijs applicare pro remissione peccatorum, et delet doctrinam de fide. Quare illa applicatio Missæ tanquam idolatria abominanda est. Nec opus est longa disputatione in hac causa, quia illa ratio de doctrina fidei clarissime refutat applicat ionem Missæ.

Quanquam autem nunc subtilius pingunt errorem suum aduersarij, tamen res eòdem redit. Hòc uolunt obtinere, quod Missa sit opus faciendum & applicandum pro alijs, tantum addunt hanc correctionem, quòd non ualeat ex opere operato, sine bono motu utentis, & eius pro quo fit. Contra hanc applicationem etiam

P S A L M I C X.

etiam tenenda sunt firma argumenta. Primum ad
 Hæbr. Cap. 10. scriptum est: Vna oblatione consuma-
 uit sanctificatos, Igitur sola Christi mors est illud sacri-
 ficium, quod pro alijs applicatum est, & pro omnibus
 satis est, nec est ille honos transferendus in opus Sacer-
 dotis.

Missæ sim-
 pliciter non
 potest appli-
 cari alijs.

Secunda ratio. Idolatria est fidem nisi applicati-
 one operis Sacerdotis. Item, si Missa esset opus appli-
 candum pro alijs siue ex opere operato, siue aliter, fi-
 dem oporteret nisi illa applicatione, sicut etiam fit in
 Papatu, Ergo talis applicatio nullo modo concedenda
 est.

Tertia ratio. Cœna Domini ualet tanquam Sa-
 cramentum, Ergo impossibile est eam applicari pro a-
 lijs, sed prodest utenti. Antecedens est manifestum,
 quia substantia Sacramenti est, esse ceremoniam, in
 qua exhibentur nobis promissiones. Talis est Cœna
 Domini. Item, hic Christus exhibet nobis corpus &
 sanguinem, ut propriam fidem confirmemus, & appli-
 cat ipse nobis sua beneficia, Ergo non est opus tale,
 quod nos possimus pro alijs applicare.

Quarta ratio. Idolatria est, in Ecclesia insti-
 tuere cultum applicandū pro alijs, sine manifesto uerbo,
 Applicatio Missæ nullum habet mandatum, sed tantum
 singuli iubentur pro se uti, ad confirmandam propriam
 fidem, Ergo applicatio est idolatria. Minor est ma-
 nifesta

E N A R R A T I O

nifesta ex institutione, quia institutio non iubet pro alijs fieri, Imò est utenti applicatio noui Testamenti, sicut ait textus: Huc est calix noui Testamenti. Nam Christus testatur quod per hunc calicem applicet, et exhibeat promissa in nouo Testamento. Igitur non est applicatio pro alijs, nisi pro utente. Ex his manifestè appareret, quòd Missa non sit opus applicandum pro alijs, siue ex opere operato, siue aliter. Quare nequaquam est sacrificium, sicut Aduersarij contendunt, qui ideo defendunt esse sacrificium, quia sit opus applicandum pro alijs.

Vsus uerus
Coenæ Domini.

Refutatis his erroribus, postea facile est intelligere quis sit uerus usus Coenæ Domini, & quatenus sit Eucharisticum sacrificiū cuiusq; utentis. Vnus est principalis usus & finis ceremoniæ, etsi enim possunt accedere deinde plures fines non pugnantes cum sine principali, unum tamen principalem esse necesse est.

Quare Coenæ Domini principalis usus est, uti tanquam Sacramento, hoc est, sentire, quòd sit testimonium, quo Christus testatur se nobis exhibere, & applicare beneficia noui Testamenti, & hoc testimonio admoniti credere debemus, uerè nobis donari illa beneficia propter Christum.

Nō igitur prodest opus ipsum sine fide, nec prodest pro alijs, Sed sicut uerbo Dei, ita hoc Sacramento suam cuiusq; fidem exuscitet. Ideo ait Christus: Hoc facite

PSALMI CX.

facite in mei commemorationem. Principalis enim recordatio Christi est, agnoscere eius beneficia, & ea fide accipere.

Vsus Cœnæ

Postea accedunt & alij fines. Idem opus Cœnæ Domini sit gratiarum actio & confessio. Cum enim credimus nobis remitti peccata, pro hoc immenso & ineffabili beneficio gratias agere debemus, & confiteri fidem nostram, & nostro exemplo alios invitare & confirmare. Constat autem gratiarum actionem & confessionem esse cultus Dei, quos sæpe præcipit Scriptura. Est & ipsa fides cultus præcipuus, quo tribuimus Deo honorem summum, quòd sit Deus, quòd vere exaudiat, quòd præstet promissa, ut Rom. 4. scriptum est: Dans gloriam Deo. Ita fit usus Cœnæ Domini sacrificium, id est, opus, quo redditur honos Deo, cum accedunt illa, fides, gratiarum actio, & confessio. Concurrent enim multi fines unius operis, sed non pugnant inter se.

Domini, & sacrificiū Eucharisticū.

Exposui quomodo fiat sacrificium. Sed illud hic certè tenendum est, nequaquam hoc opus esse sacrificium, nisi præcedat principalis finis, & accedant fides, & uera Gratiarum actio. Quia nouum Testamentum nulla habet sacrificia ualentia ex opere operato. Christus enim inquit: Adorabunt Patrem in spiritu & ueritate, id est, ueris motibus cordis. Et nouum Testamentum est donatio æternæ iustitiæ, & uitæ. Quare

E N A R R A T I O

habet perpetua Spiritus sacrificia, agnitionem Dei, & glorificationem.

Nota. Ex his perspicuum est, non differre usum Coenae Domini in ministro Ecclesiae, & populo, Et pariter ministro & populum uti tanquam Sacramento. Vtrisque pariter testatur exhiberi & applicari beneficia noui Testamenti. Pariter etiam ministro, & populo fit sacrificium, cum addunt fidem, gratiarum actionem, & confessionem. Sed minister eò differt à populo, quia ipse porrigit, sicut Baptisans differt à Baptisato, sed tamen una cum pluribus uesci minister potest.

Verum aduersarij nostri discernunt à manducatione oblationem, & propriè putant oblationem esse sacrificium. Hæc opinio supra refutata est, & facile refutari potest, si quis consideret, quòd uelint esse illam oblationem, uidelicet, cultum necessarium in Ecclesia, & quidem pro uiuis ac mortuis. Dictum est autem supra, quòd sit idolatricum, instituire nouum cultum, sine mandato Dei. Et multo maior impietas est, fingere quod opus illud mercatur remissionem peccatorum uiuis & mortuis. Hæc & gloriam Christi obruunt, & pugnant cum fide, ut supra ostensum est. Retinendus est igitur simplex usus Coenae Domini in Scriptura traditus pariter pro uniuersa Ecclesia. Et detestanda est impietas, quòd nouus cultus institutus est applicandus pro alijs, &c.

Hæc

PSALMI CX.

Hæc de Missa breuiter adieci, cum supra de Sacerdotio dictū esset, ut uulgaris error tollatur illorū qui putant Sacerdotū proprium esse illam oblationem. Hæc opinio abusus ingentes et multiplicem idolatriam peperit.

Commoratus sum in hoc loco de Sacerdotio. Vtilissimū enim est pijs recte intelligere, quid sit Sacerdotiū, & quas habeat prerogatiuas. Magna enim consolatio est intelligere, quod sumus Sacerdotes, id est, quod habeamus ius inuocandi Deum propter Pontificem Christum, qui pro nobis intercedit. Item, quod nostra bona opera, & afflictiones nostræ sint uera sacrificia, & ueri cultus, qui Deo placent. Nam hæc sunt correlatiua, Sacerdos & Sacrificium. Quæ autem efficacior consolatio pijs proponi potest in afflictione, quàm si sciant Deū requirere hanc obedientiam, & ita ornare ut iudicet se honore affici hoc cultu, & uelit inuocari, et affuturus sit nobis in his agonibus? Hæc omnia significat nomē Sacrificiū. Quare cū in omni uita tum uero in afflictionibus habeamus in conspectu hanc doctrinā de Sacerdotio & Sacrificio. Necessè est populum Dei habere aliquod Sacrificiū, quare nō defugiamus, quin Deo præstemus hoc nostrum Sacrificium, uidelicet afflictiones nobis impositas, & in his exerceamus fidem & inuocationem, sicut scriptum est: Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, & glorificabis me &c.

Consolatio
Sacerdotij.

E N A R R A T I O

Et si autem hæc doctrina de Sacerdotio & Sa-
 crificio, non satis pro magnitudine amplificari & or-
 nari potest tamen quia præcipuos locos utcuq; expo-
 su, pergam ad reliquos uersus enumerandos. Illud unū
 tantū adijciam, quod de uersiculo hoc inquit D. Doctor
 Martinus. Nullum sibi in tota scriptura uersiculum u-
 num uideri dulciorem, aut qui breuiter tantam doctri-
 næ copiam complexus sit, ut hic uersus: Iurauit Domi-
 nus, & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternū.

V. Dominus a dextris tuis con- teret in die iræ suæ Reges .

Hætenus docuit, quale sit Regnum Christi, ubi
 sint auspicia futura, qualis cultus esse debeat, quæ sit
 persona Christi, quale sit Sacerdotium. Quos locos eli-
 gere poterat magis necessarios in docendo, & utiliores
 conscientijs? Nunc addit comminationem de pœnis im-
 piorum, sicut semper in prophetijs de Christo utrunq;
 traditur, quòd sit saluatorus credētes, et perditurus im-
 pios. Id traditur ut iustū iudiciū Dei conspiciatur, & ut
 aliqui uocentur ad pœnitentiam. Item ut pij sciant Ty-
 rannorum seuitiam non fore perpetuam, sicut in Psal-
 mo 2. concionatur: Conteret eos uirga ferrea &c. Or-
 ditur autem hanc comminationē à descriptione potētis.

Domi-

PSALMI CX.

Dominus à dextris tuis. Id est, Deus adest hic, cui nulla quamuis magna potentia par esse potest. Quare et si Diabolus omnibus modis atq; artibus oppugnet Christum & Ecclesiam, incitabit Tyrannos, ut omne genus crudelitatis exerceant, deformabit scandalis, dilacerabit Ecclesiam infinitis discordijs & hæresibus, tamen Dei potentia defendet Christum, & Ecclesiam, & delebit hostes. Sicut inquit Christus: Portæ inferorū non præualebunt aduersus eam. Itaq; hic uersiculus proponit comminationem impijs & persecutoribus. Rursum etiā consolatur pios, ut sciant se defendi & seruari cōtra Diaboli & mundi potentiā. Hac cōsolatione pijs maxime opus est in tanta infirmitate Ecclesie. Qualis enim species, quæ potentia est ecclesie, quæ est exiguus cœtus, imbecillis, et oppressus omnibus calamitatibus? Huic se opponit Diabolus, deinde uniuersa mundi potentia. Tantis uiribus resistere, uincere insidias Diaboli, retinere confessionem inter tot terrores, & tanta pericula & supplicia, nō est humanæ potentie. Ideo Ecclesia sustētat se hac cōsolatione: Dominus à dextris, ut sciant se diuinitus tegi & adiuuari. Huc pertinent promissiones passim traditæ in Scripturis. Zachariæ 2. Ego ero, inquit Dominus, murus igneus in circuitu eorum. Item Psalmus 10. Tibi derelictus est pauper, orphanus tu eris adiutor.

Est autem Emphasis in particula postrema, quod

nomi

E N A R R A T I O

nominatim ait Reges puniendos esse, id confirmat pios contra scandalum, quòd flos mundi, & præcipue sapientia & potentia præditi, aduersaturi sint Euangelio. Monet ergo pios, ne hoc scandalo fracti deficiant ab Euangelio. Item consolatur eos, ut sciant Ecclesiam uictricem fore tantæ sapientiæ & potentie.

VI Iudicabit inter gentes, cum uolabit cadauera, conteret caput in terra multorum.

Versus sonat de pœna impiorum, sed tamen non sola pœna intelligenda est, sed etiam cætera regni officia. Et quanquam regnum est spirituale, tamen pœnæ intelligantur non de sola prædicatione, sed de uicis pœnis impiorum. Estq; sententia: Christus regnabit etiã inter gentes, uocabit, & saluabit multos ex gentibus, sed impios, & rebelles perdet pœnis corporalibus & æternis, etiam si aliquandiu sinet eos grassari, et exerce re crudelitatem aduersus Ecclesiam. Et pœnæ infligentur Tyrannis & impijs, non ita quasi Ecclesia sit regnum mouens seditiones, aut gerens arma contra mundi Regna. Sed Christus in cælo sua uigrassantes Tyrannos reprimet, et euertet, et perdet, sicut repreßit et extinxit Neronem, Iulianum, &c.

Hæc

PSALMI CX.

Hæc est simplex sententia horum uersiculorū,
 quæ colligenda est ex cæteris locis huius Psalmi, et alia-
 rum scripturarum, qui testantur Regnum Christi non
 fore politicum regnū, sed aliud quoddam. Quare repu-
 diandæ sunt Iudæorum interpretationes, qui, quia au-
 diunt mentionem pœnarum fieri, postea intelligunt to-
 tum regnum Mesiæ tantum fore politicam mundanam.
 Et ut definitionem planam, et perspicuam adijciamus,
 sciendum est, hoc esse regnū Christi, quod Christus pro
 nobis passus resurrexit, et uicit potentiā Diaboli, peccati
 et mortis, sedet ad dexterā patris, ut iustificet, et donet
 spiritum sanctum, et uitam æternam credentibus in ip-
 sum per Euangelium, quod dedit, et uult prædicari inter
 omnes gentes. Ibi etiam exaudit inuocantes, et dat ple-
 raq; dona, et impios puniet æterna morte, interdum eti-
 am præsentibus pœnis, ne Ecclesiam penitus deleant. In-
 telliges igitur hoc loco: Iudicabit inter gentes, id est, re-
 gnabit etiam inter gentes, uocabit et saluabit multos ex
 gentibus. Rebelles uero puniet et perdet. Ita complecte-
 mur totum regnum. &c.

Regnum
Christi.

Cumulabit cadauera &c.

Quòd autem ait: Cumulabit cadauera, est descri-
 ptio magnitudinis pœnarum, quæ significat excidia in-
 gentis potentiæ mundi, quæ se opponet Euangelio.
 Quasi dicat, belligerabuntur toto orbe terrarū Reges,
 & summi

E N A R R A T I O

et summi Principes, et omnes præstantes sapiëntia et opibus conspirabunt aduersus Euageliũ, Synagoga, Romani Principes, deinde Mahometicũ regnum, et Pontifices cum suis Regibus. Aduersus tantas uires defendetur Ecclesia, et omnes illi hostes, omnia hæc Imperia horribilibus cladibus, et ruinis delebuntur. Eò pertinet quod diserte inquit, percutiet caput in terris multis. Significat enim summam mundi sapiëntiam et potentiam aduersaturam esse Euangelio, et tamen pœnas daturã, et ruituram esse.

Aliq̃ peculiariter interpretãtur de Romana Monarchia, Verũ ego nõ de illa tantũ hũc uersum intelligo, sed primũ de Synagoga, deinde de omnibus regnis, quæ cũ Euangelio usq; ad mundi finẽ belligerabuntur. Nã propheta loquitur de omnibus temporibus. Ergo postremis temporibus intelligatur de illis regnis, quæ aduersantur Christo, de Mahometico regno, et Antichristo, id est, de dominatione Pontificum, qui Ecclesiam Tyrannide oppresserunt, et idolatriam defendunt. Item de Regibus hanc Tyrannidem adiuuantibus. Hæc regna etiam si crudeliter afflugent Ecclesiam, tamen Christus conseruabit eam usq; ad finem, et paulatim regna quassata euertet, donec omnes tandem impios delebit, et conijciet in pœnas æternas.

Omnia regna quæ se Christo opponunt, euerterentur.

VII. De torrente in uia bibet,
propterea exaltabit caput.

Breuitas parit obscuritatem, quare hic uersus
dissimiles habet interpretationes. Iudæi ineptè fingunt
uictorem Messiam tantam cædem facturum esse, ut tor-
rètes sanguine manaturi sint, unde bibet exercitus. Sed
textus nihil de sanguine hic dicit, nec sanguis solet esse
potus uictoribus. Ideo hanc interpretationem reijcia-
mus. Habent Iudæi hic et aliam fabulam multo absurdi-
orem de Nylo, quam etiam omitto.

Quæ est igitur sententiâ huius dicti: De torren-
te in uia bibet? Omnino usitata est figura apud Hebræos, Bibere.
os, bibere pro affligi, ut apud Hieremiam cap. 49. Non
eris innocens, sed bibens bibes. Et in Euangelio: Calicẽ
bibetis. Item: Si est possibile, calix à me auferatur, estq;
passim obuia hæc figura, ut nihil dubium sit afflictioẽs
significari hac metaphora.

Est ergo sententiâ: In uia, id est, priusquam glori-
ficabitur, in transitu, donec in hac uita ante glorificatio-
nem et resurrectionem uersabitur, bibet de torrente,
id est, hauriet et suscipiet communes, et horribiles af-
flictiones humani generis. Non dicit, ut alibi, bibet cali-
cem, sed bibet de torrente, ut omnes afflictiones intelli-

E N A R R A T I O

De torren-
te bibere.

gas, sicut et ipse clamitat: Deus Deus meus, quare dereliquisti me? Harum afflictionum magnitudo non potest intelligi à securis et ociosis, nec possunt uerbis explicari. Satis sit igitur moneri pium lectorem, quòd omnis generis afflictiones, & quidem horribiles comprehendat Propheta, cum nominat torrentem. Natura humana subiecta est morti, iræ Dei, & omnibus calamitatibus propter peccatum. Has pœnas pro nobis sustinere Christum oportebat, cum fieret uictima pro genere humano. Et quanta sit magnitudo harum pœnarum, ostendunt descriptiones apud Esaiam Cap. 23. Vidimus cum infirmum, & affectum &c. Item Paulus ait, Christum factum esse maledictum & peccatum, id est, hostiam pro peccato. Hæc significant humiliatorem, & pœnam extremam. Non modo enim ingentes cruciatus corporis sensit, sed etiam luctatus est cū ineffabilibus terroribus, & ira Dei. Et in historia Evangelica dicitur: Et factus in agonia, prolixius orabat, & factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Describit igitur Propheta passionem, & omnes afflictiones Christi, cum ait: De torrente in uia bibet.

Estq; hic uersus additus, ne superior descriptio de regno corporali, Iudaico more, intelligeretur. Sed significaretur Christum passurum, & moriturum esse & non habiturum mundanum imperium, sed futurū

PSALMI CX.

in summis calamitatibus, & ærumnis, ut fiat hostia seu uictima. Nam uictimarum mactatio à principio mundi significauerat, redemptorem promissum etiam futurum uictimam, & moriturum. Quia Deus uoluit non aliter aboleri peccatum & mortem, nisi morte filij sui. Ideo etiam Ecclesia, ut representet imaginem filij Dei, subiecta est semper omnibus summis calamitatibus humani generis, ut & Christi exemplum, referat, & agnoscamus peccatum, cum ita in nobis mortificatur. Itaq; in hoc uersu primum Christi afflictiones consideremus. Deinde meminerimus totam Ecclesiam à principio mundi usq; ad finem subiectam esse similibus calamitatibus. & sciamus hanc esse uoluntatem Dei, nec propterea nos à Deo abiectos esse, etiam si horribilibus & ingentibus ærumnis exercemur, & premimur.

Deinde additur altera sententia de glorificatione. Propterea exaltabit caput. Hoc est, hoc modo glorificabitur, postquam fuerit humiliatus & factus uictima. Sicut Dominus ait Lucæ ultimo, Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Item Actorum 3. & 7. Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis. Et ad Hebræos. luculenta contio est, quòd oportuerit passionem præcedere, cum ait textus: Christus non semetipsum glorificauit, sed qui locutus est ad eum &c.

f Deinde

ENARRATIO

Deinde addit de precibus, offerens cum clamore ualido, & lachrymis, exauditus est, propter suam reuerentiam, id est, quia Christus obediuit patri, exauditus, & glorificatus est. Et Esaiæ 53. Qui ponet animam suam pro peccato, uidebit semen longæuum. Deniq; passim obuia sunt testimonia in Scripturis, quæ ostendunt hanc fuisse ordinationem Dei, ut Christus primum pateretur, deinde glorificaretur. De hac ordinatione etiam hic Psalmus concionatur, cum ait Christum in uia passurum, Deinde glorificandum esse. Ceterum, de qua glorificatione uersus intelligendus sit, docet particula supra posita, de Regno æterno ad dexteram patris, hoc est, de Regno, in quo Christus diuina potentia liberabit credentes à peccato, à morte, & defendet eos contra Diaboli, & mundi sæuitiam, & puniet eos æternis pœnis qui Euangelio non obediunt. Cum igitur dicit, exaltatum esse caput, significat eum habiturum esse illud Regnum, quod supra descripsit.

Cum hoc modo uersus intelligitur, quòd Christus fuerit passurus, & deinde glorificandus, aptè coherent membra, & non est ociosa particula, Propterea, quæ testatur, quòd glorificatio sequi debuerit passionem. Sed si Iudaicas interpretationes sequeremur, ociosa esset hæc particula, Propterea, ut attentus lector facile iudicare poterit.

Enarrato

E Narrato uersiculo, admonendus est Lector, quomodo passio Christi consideranda sit: Deinde dicendam etiam de Ecclesie afflictionibus: De his duobus locis, quia alibi prolixius dicitur, hinc erit breuior. Nam omnino praeterire nolui, quia utile est ubique inculcare principalem locum de Passione Christi.

De usu, & Passione Christi.

Primum igitur hoc sciendum est, Passionem Christi non tantum ut exemplum proponi, sicut proponuntur afflictiones aliorum Sanctorum, ut imitemur eorum patientiam, sed alia multo maior est causa. Proponitur enim, ut donum, & hostias seu precium pro peccatis nostris, ut credamus nobis remitti peccata, propter illam uictimam, seu hostiam: Discernam igitur meditationem Passionis triplicem.

Prima est Paedagogica, Secunda Fidei, Tertia Exemplaris. Paedagogica, est recitatio, & confideratio externa doctrinae de Historia Passionis Christi, uel de fructu Historiae, qualis est lectio, aut qualiscumque recitatio Ceremonialis. Haec etiam si nondum est spiritualis, tamen est necessaria rudibus, ascendendi causa. Est etiam ideo utilis, quia Deus est per uerbum efficax: Ideoque aliquorum affectus spirituales excitat: Quare talis ceremonia, audienda, legenda, recitanda Historia, non est negligenda aut aspernanda.

Triplex meditatio Passionis:

secunda meditatio est spiritualis, quae est uera
 E H persep

E N R R A T I O

Christi pas-
sio ostendit
magnitudi-
nem pecca-
tu.

perterrefieri agnitione iræ Dei aduersus peccatum,
& rursus concipere consolationem fide, qua credi-
mus propter mortem Christi nobis remitti peccata,
& hac postea uere placatum esse patrem. Vtrunq;
enim proponitur in passione Christi, uidelicet, ira Dei,
& promissio gratiæ. Et si enim iram Dei aduersus
peccatum etiam Lex, & communes calamitates gene-
ris humani, quæ sunt horrendæ, & innumerabiles,
ostendunt, tamen præcipue ostendit eam mors filij
Dei. Necessè est enim ingentem iram esse, quam nul-
lius sancti mors, aut afflictiones, deniq; quam nulla
res placare poterat, nisi sola mors filij. Vide autem
quantum distet humana securitas ab hoc iudicio Dei.
Cum Deus tanti faciat peccatum, homines contra, di-
cunt leuem offensionem esse, & mirabili audacia, &
contemptu ruunt aduersus uoluntatem Dei. Ita in-
quit Paulus, Christum pro nobis factum esse pecca-
tum, & maledictum. Quæ sunt uoces significantes
filium Dei non leuem iram sustinuisse, & iubet sic
apprehendi mortem Christi, & nos perterrefieri
agnitione iræ Dei in morte Christi, cum ait ad Ro-
man. 6. Si enim complantati sumus ad similitudinem
mortis eius, &c.

Quoties igitur cogitamus de morte Christi,
exhorrescamus, & damnemus securitatē nostram, &
peccatum leuiter curamus, quod Deus ita execratur,
& de

PSALMI CX.

Et detestatur, ut nulla hostia uoluerit placari, nisi morte filij sui. Mouemur minis legis, mouemur cogitatione ingentium calamitatum humanarum, quæ sunt signa iræ Dei. Sed multo magis moueri nos oportebat hoc testimonio iræ, quòd Deus nullam hostiam, nisi filium recipit pro peccato.

Deinde non satis est iram agnoscere, sed necesse est addi, quòd mors Christi ita sit hostia, ut fiat pater placatus, & propter hoc sacrificium remittat, & deleat peccatum in carne nostra, & donet iusticiam, & uitam æternam, & quòd hæc certò consequamur, non propter aliqua merita nostra, sed fide gratis. De hac parte loquitur Paulus, cum ait ad Roman. 4. Traditus est propter delicta nostra. Et ad Rom. 8. Pro peccato damnauit peccatum in carne. Et 2. ad Corinth. 5. Eum qui non nouerat peccatum, fecit peccatum pro nobis, ut nos fieremus iustitia Dei per ipsum. Hæc sententia clare docet, quomodo uti beneficio Christi debeamus. Ita enim donata est nobis passio Christi, ut statuendum sit nos propter ipsum consequi remissionem peccatorum, & reputari iustos, non propter nostram propriam dignitatem. Non enim propria dignitas nostra aduersus iram, & iudicium Dei, sed Christi sacrificium opponi debet. Id est umbraculum illud, quo tegimur, quo pater certo placatur.

Mors Christi
consolatur
contra
peccatum.

I N A R R A T I O

Hæc est igitur uere spiritualis meditatio Passio-
 nis Christi, cum hoc modo in paucis uere nos
 erigimus fide, idq; fieri debet in omni inuocatione,
 in omnibus negocijs, & periculis, & tentationi-
 bus. Sic Dauid in acie se consolabatur in medijs peri-
 culis præliorum. Sic Paulus in omnibus negocijs hæc
 consolatione se sustentat. Sic mater in partu, sic de-
 niq; quilibet pius in omni actione inuocat Deum, illi
 Pontifici Christo se adiungens, & credens se propter
 ipsius Sacrificium recipi, & exaudiri.

Non igitur est spiritualis meditatio, secedere
 in monasteria, & ociosis animis cogitare de Passio-
 ne Christi, & lugere Christum, sicut mulieres cum
 lugebant, cunctas ad sepulchrum, sed in omni uita, in
 omnibus periculis, & certaminibus intueamur Chri-
 stum, & eius sacrificio, & præsentia nos consola-
 mur. Hæc sunt utilia pijs, & intelligi possunt. Et
 de hac uera & non ociosa meditatione loquitur Pau-
 lus ad Philip. 3. Existimo omnia detrimentum esse pro-
 pter eminentem scientiam Domini mei Iesu Christi, ut
 inueniar in illo, non habens meam iustitiam, quæ ex
 Lege est, sed illam quæ ex fide est Christi, quæ ex
 Deo est iustitia in fide ad cognoscendum illum, &
 uirtutem Resurrectionis eius, & societatem Passionis
 eius, configurati morti eius &c.

Exemplaris
 meditatio.

Tertiam meditatio est Exemplaris. Hæc etsi etia-

ant

PSALMI CX.

non est principalis, tamen pijs proponenda est. Quia continet duas consolationes utilissimas in afflictionibus, uidelicet, quòd Deus hanc obedientiam requirat, ut afflictiones perferamus. Secundo, quòd Deus non ideo abiecerit pios, quia sinit cos affligi, nec affligit ut perdat, sed ut mortificetur uetustas peccati in nobis, & crescat fides in his exercitijs.

Hæc doctrina de Cruce ualde necessaria est pijs, & nusquam illustrius conspici potest, quàm in hoc ipso exemplo filij Dei, nec ulla doctrina, aut ulla philosophia unquam fuit, quæ tales consolationes uiderit, aut tradere potuerit. In omnibus hominibus miratur ratio, qui fiat, ut hæc excellens natura hominũ cõ tamen sit infirmissima, tantis calamitatibus onerata sit, quarũ magnitudinẽ nemo satis cogitare potest, tantũ abest ut dicẽdo explicari possit. Deinde, quare optimis et præstantissimis uirtutibus præditi, incidunt in summas ærumnas, id non solum asperum, sed etiam crudele, & iniustum uidetur. Itaq; ratio existimat partim casu hæc mala accidere, partim ex materiæ qualitatibus. Illud ceriẽ non statuit, aliquo Dei consilio tantum onus naturæ hominis impositum esse, multo minus talem obedientiam esse cultum Dei, & hanc obedientiam necessariam esse, inò fremit omni impetu aduersus hæc tanta mala, & sentit eos, qui sic affliguntur à Deo, desertos, & abiectos esse.

Hæc

E N A R R A T I O

Afflictio- Hæc infirmitas & indignitas in humanis ani-
nes, mis agnoscenda est, ut remedia quæramus. Nam do-
 ctрина Euangelij docet quid sit sentiendum de affli-
 ctionibus, & monstrat testimonium & exemplum
 in Christo. Non enim casu accidunt, sed Deus uult
 præcipue ecclesiam subiectâ esse afflictionibus. Et testa-
 tur nos affligi, non ut periamus, sed ut exerceatur fi-
 des, & crescat in nobis. Ideoq; afflictiones uocantur in
 uerbo Dei Sacrificia, & sanctissimi cultus Dei. Sicut
 in Psalmo dicitur: Sacrificium Deo spiritus contribu-
 latus. Et aliàs: Preciosa est in conspectu Domini mors
 Sanctorum eius. Item alibi: Preciosus sanguis corû
 coram eo.

Hæc doctrina de afflictionibus mundi reuela-
 ta est cum Euangelio. Quia pios tenere hanc conso-
 lationem magnopere opus est, ne existiment se in tan-
 tis ærumnis negligi, aut abiectos esse à Deo. Quare
 hæc reuelatio proprie ad Euangelium pertinet. Cum
 igitur initio promittitur redemptor, qui liberet ge-
 nus humanum à peccato, & ab omnibus calamitati-
 bus, quæ peccatum secute sunt, disertè additur: Inimi-
 citias ponam inter mulierem, & semen serpentis, con-
 teret caput serpentis, & serpens calcaneum eius
 mordebit.

Hæc uerba uidentur in speciem de re non ma-
 gna concionari, sed si uerè considerentur, proponunt
 tristissimi

PSALMI CX.

tristissimas pœnas, quæ post peccatum impositæ sunt humano generi. Ostendunt Diabolum hostem esse hu- Morsus
 man generis, qui omnem sæuitiam non modo in im- calcanei.
 pios, sed in illud semen exerccebit, à quo ille calcabitur. Addit enim textus Euangeliū de futuro semine, quod liberabit naturam humanam à peccato, & à pœnis. Sed tamen hoc ipsum semen mordebitur à serpente. Ergo grassabitur Diabolus in uniuersam Ecclesiam, & Christus, & omnes pij erunt subiecti ingentibus calamitatibus.

Hoc docet initio mundi prima concio, & im-
 ponit nouam legem naturæ, non nobiscum natam,
 sed quòd oporteat eam affigi, & quòd afflictiones
 illæ in pijs, Deo placituræ sint, quia etiam ille libe-
 rator generis humani passurus sit. O admirandam,
 & grauem concionem, si quis consideret ærumnas
 illas, & calamitates humani generis tam breuiter hic
 significatas esse.

Postea exempla declarant hanc concionem.
 Abel interficitur, Isaac ducitur ad mactationem. Pro-
 phetæ interficiuntur. Deniq; uniuersus populus Dei
 ingentibus ærumnis exexcetur, sed maxime illustre
 exemplum est ipse filius Dei Christus. Quare nemo
 se illi primæ legi eximat. Sciamus omnes nos habere
 crudelissimū hostem Diabolū, qui & si non potest Ec-
 clesie membra pdere, tamē mordebit eorū calcaneos.

E N A R R A T I O

Itaq; non miremur, non frangamur animo, cum sentiamus nos oneratos esse adeo multis & ingentibus malis, & quidem cum uidemur multa indigna pati. Hic intucamur in exemplum Christi, & discamus utrumq; quòd hæc obedientia sit necessaria, & quòd Deo placeat, propter Christum. Sciamus nobis minari serpentem, sed tamen non posse eum mordere nisi calcaneum: scuit in hoc mortale corpus, sed Christus liberat nos à peccato & morte.

Hæc tota doctrina de cruce procul extra conspectum rationis posita est, & nusquam traditur, nisi in doctrina de Christo. Ideo & in hoc Psalmo, cum quidem triumphos Christi describat, tamen etiam afflictiones attingit, cum ait: De torrente in uia bibit. Item cum facit mentionem Sacerdotij. Nam Christus talis est Sacerdos, ut sit factus uictima pro peccato & maledictione, quare & mortem, & horribiles afflictiones sustinuit. Hæc de meditatione Passionis Christi adieci, ut in hoc Psalmo complecteremur doctrinam utramq;, scilicet de Passione, & uictorijæ Christi.

F I N I S.

PARAPHRA

SIS PSALMI DIXIT

Dominus, auctore Iacobo Mycillo
Argentoratensi, Scholæ Fran-
cofordianæ Magistro.

Quæ noua cœlesti superiùm regnator ab arce,
Promittit Domino scepra tenenda meo?

Qualia uenturæ laudabunt secula gentes?

Quæ facies rerum? qui status orbis erit?

Cum ueniet, nostra qui quondam ab origine natus,

Et iudex scelerum, et pacis amator erit.

Qui uictor medios inter dominabitur hostes,

Et premet imposito colla superba iugo.

Fœlix ô nimium, numiumq; Sionia rupes,

Auspicium regni prima datura noui.

Primaq; uictoris lætos uisura triumphos,

Inq; tuis uerum fixa trophæa iugis.

Nam subito patrias simulac moderator habenas,

Cœperit, et regni crescet honore noui.

Et iam purpureo consurgens clarior ortu,

Viuenti leges, iuraq; sancta dabit.

Impia Iudæa ueniet de gente propago,

Quæ caput hoc ferro contemner arc uolci.

Audabitq; illi sceleratam intendere mortem,

Vnde salus, uirtus, gloria, uita uenit.

Quiq;

P A A R A P R A S I S .

Quis fuit precibus toties uotisq; petitus,
 Siue Abrane tuis, siue tuis.
 Ille, ubi post longos optatus uenerit annos,
 Occumbet populi fraude, doloq; sui.
 Et quod nulla unquam poterit delere uetustas,
 Sustinet hoc soboles nostra subire nefas.
 Heu rabies hominum, & caeco gens concitata motu,
 Sic oblita tui nominis esse potes?
 Nec te tanta noui quondam miracula Regis,
 Nae praesens pietas, & benefacta mouent?
 At non longa tui durabunt gaudia cepti,
 Teq; grauis multo foenore poena manet.
 Nam simul ac posito gaudebit uina timore,
 Et credet portum uota tenere suum.
 Ecce inter medios surget rediuiuus ouantes,
 Et petet ultrica castra relicta manu,
 Et te securum premet inter cepta, nouusq;
 Victori uerso Marte triumphus eris.
 Tum, uelut, amotis ueniens aurora tenebris,
 Cum reuehit pulchrum pulchrior ipsa diem,
 Roscidus e summo passim cadit humor Olympo,
 Plurimaq; in tenero gramine gutta sedet.
 Sic ubi puniceo ductor sublimis in Ostro
 Signa triumphato proferet hoste noua.
 Innumeri passim, uictoris castra sequentur,
 Qui ductu tanti Principis ire uolent.

ipse

P S A L M I C X.

Ipse quidem solio residens sublimis auito,
 Constituet populis foedera certa suis.
 Sæuaq; propellens fragilis discrimina uitæ,
 Tempora tranquilla pace beata reget.
 Omnia, prima, Sion, quæ tu pulcherrima quondam
 Aspicias oculis (euge beata) tuis.
 Atq; tua primum factis clarescet in urbe,
 Qui uos uult summo conciliare Deo.
 Nam non sceptrâ modo geret, atq; insignia Regum.
 Aut pacis Princeps exterioris erit.
 Sed uelut æterno placuit sententia patri,
 Quamuis annorum soluere nulla potest.
 Ipse sacerdotis faciet quoq; munera summi,
 Grataq; pro nostro crimine sacra dabit.
 Ac ueterem læsi placabit numinis iram,
 Soluet & æternæ uincula sæua necis.
 Atq; iter ad placidum faciet remcabile patrem,
 Quod petulans morsu clauserat Hæua suo.
 Dumq; pijs animis reparat cœlestia regna,
 Occidet, æthereo uictima grata Deo.
 Nec tamen aut pecudum torrebit uiscera flammis,
 Aut dabit accensis exta cremanda focis.
 Aut procul à nigris uenientia Thura Sabæis
 Offeret, aut frugis munera salsa nouæ.
 Qualia, fama refert sacros Aarona nepotes,
 Quondam Sinaicis crudijisse iugis.

Sed

P A R A P H R A S I S

Sed nouus ille patri faciet noua sacra Sacerdotis
 Sublato ueteris more ministerij .
 Ac uelut Abramo spolijs hostilibus aucto,
 Cum peteret Solimi Regia tecta ducis .
 Obuius & rerum successu lætus ouanti,
 Melchisedec uerbis dicitur isse pijs .
 Multaq; gratando uictori, multa precando,
 Vaidico tales ore dedisse sonos .
 O nimium dilecte Deo, cui militis enses,
 Et ualida regum succubere manus .
 Cuncta tibi superum uertet foelicia rector,
 Et cædent uotis omnia cepta tuis .
 Has mihi non uano de te spes omine firmat,
 Qui tua corda regit, qui tua facta regit .
 Qui seruat quodcumq; tui est, qui fata gubernat,
 Teq; inter uitæ mille pericla tegit,
 Talia pro nobis noster quoq; uota Sacerdos
 Et faciet tales ore fauente preces .
 Orabitq; patrem per tot discrimina uitæ,
 Ut faciles cursus præbeat atq; uias .
 Ut uentam miseris donet, culpamq; remittat,
 Et faciet regni parte sedere sui .
 Hæc series rerum nullo mutabitur æuo,
 Dum summi stabunt lucida regna poli .
 Sed simul incipiet per secula cuncta nepotum
 Idem hominum Princeps, atq; precator erit .

PSALMI CX.

Idem pro nostro placabit crimine patrem,
 Atq; potente reget tempora cuncta manu.
 Quo uos ô Domino placide parcite futuros
 Et tanti quondam iussa timete Ducis.
 Nec facite ut populum cum uenerit ille rebellem
 Cernat, et ad leges pectora surda nouas.
 Tempus enim ueniet, cum sprete namis ultor,
 Supplicio fontes puniet ipse graui.
 Et fretus patrie diuino numine dextræ,
 Proteret obtutu corda superba suo.
 Hei mihi, quas cædes, quot corpora strata uidet
 Quæ uia tum fuso prata cruore fluent.
 Cum fera contundet tumidorum prælia Regum,
 Et premet obflantum uindice tela manu.
 Altaq; suspendens superatis hostibus arma,
 Virtutis ponet clara trophæa sue.
 Nam licet ærunnas hominum perferre iudicat,
 Atq; idem nostræ fata subire necis.
 Hunc tamen ad superos deuicta morte reducet,
 Et regnum summo ponet honore pater.
 Huius et arbitrio leges uitæq; necisq;
 Stabunt, hic Dominus totius orbis erit.

FINIS.

THE HISTORY OF THE

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint text at the bottom of the page, possibly a signature or date.